

Anton de Kom Universiteit van Suriname

Bibliotheek

Universiteitscomplex, Leysweg 86, Paramaribo, Suriname, Postbus 9212
Telefoon (597)464547, Fax (597)434211, E-mail: adekbib@uvs.edu

APPROVAL

NAAM: Razia Madjoe.....

verleent aan de AdeKUS kosteloos de niet-exclusieve toestemming om haar/zijn afstudeerscriptie via de catalogus full-text beschikbaar te stellen aan gebruikers binnen en buiten de AdeKUS.

Plaats en datum, 1 augustus 2019.....

Handtekening ~~R. Madjoe~~.....

ANTON DE KOM UNIVERSITEIT VAN SURINAME

Faculteit der Juridische Wetenschappen

Masteropleiding Surinaams Recht

EIGEN SCHULD IN HET VERZEKERINGSRECHT

Thesis ter verkrijging van de graad van Master of Law (LLM)

Razia Madjoe LL.B

Begeleider: mr. R.R.Brijobhokun

Paramaribo, augustus 2019

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis welke ik heb geschreven ter afronding van de studie Master Surinaams Recht aan de Anton de Kom Universiteit van Suriname. Deze thesis gaat over eigen schuld in het verzekeringsrecht. De keuze voor een afstudeeronderwerp op het gebied van verzekeringsrecht heb ik bewust gemaakt omdat dit vakgebied mijn interesse heeft.

Het schrijven van deze thesis kostte tijd, heel veel tijd. Vooral omdat het een onderwerp betreft waar juristen hun brein niet vaak over breken en rechters zich in het algemeen niet openlijk over de kwestie uitspreken, was zeer diep speurwerk nodig om een volledig en juist werk af te leveren. Al met al heb ik deze thesis met veel plezier geschreven en het schrijven heb ik dan ook als interessant en leerzaam ervaren.

Een woord van dank is in dit voorwoord op zijn plaats. Allereerst wil ik mijn thesisbegeleider, de heer Mr. R.R. Brijobhokun bedanken voor zijn begeleiding en waardevolle “feedback” bij het schrijven van deze thesis. Tevens ben ik dankbaar medebeoordeelaars: mr. G. Peelen en mw. mr. S. Van der Hoef voor hun hulp en advies bij het schrijven van deze thesis. Daarnaast wil ik iedereen in mijn directe omgeving bedanken. Hun steun was onmisbaar tijdens het volgen van mijn studie en het schrijven mijn thesis. Tenslotte wil ik iedereen bedanken met wie ik tijdens mijn studententijd tot nu toe een leuke tijd heb gehad. Ik wens u veel plezier bij het lezen van deze thesis.

R.Madjoe

Augustus 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord

Lijst van gehanteerde afkortingen

Inleiding	3
1. Het aansprakelijkheidsrecht	6
1.1. Wat is een schadeverzekering	6
1.2 Grondbeginsel van het aansprakelijkheidsrecht	7
1.3 Functies van het aansprakelijkheidsrecht	8
1.4 Vereisten voor aansprakelijkheidstelling	10
1.5 De invloed van verzekeringen op het aansprakelijkheidsrecht	11
1.6 Conclusie	11
2. Het verzekeringsrecht	13
2.1 Wat is verzekeringsrecht	13
2.2 Oorsprong van het verzekeringsrecht	16
2.3 Het doel van verzekeren	17
2.4 Het Surinaamse verzekeringsrecht	21
2.5 Conclusie	24
3. Eigen schuld van de verzekerde	25
3.1 Het eigen schuld leerstuk	25
3.2 Wettelijk kader	30
3.3 Enige schuldgradaties nader bekeken: merkelijke schuld, grove schuld en voorwaardelijk opzet	32
3.4 Conclusie	39
4. Toerekening, geestesstoornis en de opzetclausule	41
4.1 Toerekening aan de verzekerde van eigen schuld van derden	41
4.2 Geestesstoornis	43
4.3 Opzetclausule	44
4.4 Conclusie	46
5. Een rechtsvergelijking tussen Nederland en Suriname ten aanzien van eigen schuld van de verzekerde	47

5.1 Huidig Nederlands recht	47
5.2 Oude regeling versus nieuwe regeling – wettelijk kader Nederland	49
5.3 Rechtsvergelijking	54
Conclusies	
Aanbevelingen	
Lijst van geraadpleegde bronnen	

Lijst van gehanteerde afkortingen

AA: Ars Aequi

art.: Artikel

AVB: Aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven of beroepen

BW: Burgelijk Wetboek

H.R.: Hoge Raad

MvT: Memorie van Toelichting

NBW: Nieuw Burgerlijk Wetboek

NJ: Nederlandse Jurisprudentie

SOR: Surinaamse Ongevallen Regeling

W.A.M.: Wettelijke aansprakelijkheid motorrijtuigen

WvK: Wetboek van Koophandel

Inleiding

De maatschappij zit vol risico's waardoor er onverwacht heel wat schade kan ontstaan. De gelaedeerde moet vaak een zware financiële last dragen bij het zich voordoen van een schadegeval. Om deze last te kunnen dragen ontstond bij de bevolking het mutualistische idee, namelijk de verspreiding van de risico's over die personen die een kans lopen erdoor getroffen te worden omdat ze dat willen afwentelen of om een derde in vrijwaring te roepen. Dit idee heeft zich uitgedrukt in de techniek van de verzekering. Verzekeringnemers gaan de risicolast overdragen op een verzekeraar, die zal presteren bij het voordoen van het schadegeval, in ruil voor betaling van premies door de verzekeringnemer.¹ Het sluiten van een verzekering is voor de verzekeringnemer – of eerder de verzekerde – want deze loopt het eigenlijke risico – een vorm van risicomangement.²

Een ongeluk kan zich altijd geheel onverwachts zonder enige opzet voordoen, waardoor anderen schade lijden. Als men daarvoor aansprakelijk is dan moet dat ook vergoed worden. Vaak zal het om veel geld gaan wat men niet snel kan betalen. De behoefte aan verzekeringen in onze samenleving heeft ervoor gezorgd dat er tal van verzekeringsproducten, verzekeraars en verzekeringsondernemingen zijn ontstaan.³

In deze thesis zal onderzocht worden in hoeverre de verzekerde wordt beschermd, specifiek bij het eigen schuld vraagstuk. Deze thesis geeft antwoord op de volgende onderzoeksvraag:

‘ Wordt de verzekerde beschermd in geval van eigen schuld bij schadeverzekeringen en hoe is dat geregeld in Nederland? ’

De probleemstelling wordt uitgewerkt aan de hand van de volgende sub vragen:

- Wat is een schadeverzekering?
- Wat houdt het begrip eigen schuld in?
- Welke beschermende maatregelen zijn er in geval van eigen schuld?
- Hoe is het verzekeringsrecht in andere landen, met name Nederland, geregeld?

¹ W. Hoeflaken, 2009, p. 33.

² W. Hoeflaken, 2009, p. 34.

³ P.L. Wery, zevende druk, Kluwer, Deventer, 1990, p. 3 – 4.

Maatschappelijke relevantie

De keuze is op het onderwerp verzekeringsrecht gevallen vanwege het praktische aspect van verzekeren; iedereen krijgt ermee te maken. Een ieder loopt in zijn/haar leven risico's. Waar men zich ook bevindt, een ongeluk schuilt in een klein hoekje. Bij deze speelt het bedrag om de schade van een ongeluk te dekken, een belangrijke rol, want grote bedragen zijn niet altijd direct op te brengen door burgers in hun particuliere hoedanigheid.

Juridische relevantie

De invloed van verzekeringen kan niet los gezien worden van het aansprakelijkheidsrecht. De aan- of afwezigheid van een aansprakelijkheidsverzekering, of de gebruikelijkheid om een verzekering af te sluiten, kan van invloed zijn op de beslissing van de rechter om iemand al dan niet aansprakelijk te stellen op grond van wanprestatie of onrechtmatige daad. Dit is wat in de literatuur wel wordt aangenomen. Maar is dit wel te rijmen met de gedachte dat een verzekering schade behoort te dekken en niet te scheppen? Dat concrete verzekeringsposities van invloed zijn op de aansprakelijkheidstelling door de rechter lijkt tegen onze systematiek en dogmatiek van het aansprakelijkheidsrecht in te gaan. Mag er wel zo gemakkelijk gesproken worden over deze invloed? Vele auteurs verdedigen de stelling dat de concrete verzekeringsposities en de verzekeraarbaarheid van schade of aansprakelijkheid van invloed zijn bij de aansprakelijkheidstelling. Toch zijn er maar weinig concrete voorbeelden in de gepubliceerde rechtspraak te vinden waar deze invloed duidelijk naar voren komt. De doelstelling van dit onderzoek is dan ook om meer duidelijkheid te scheppen in de mate van invloed die de aan- of afwezigheid van (aansprakelijkheids-)verzekeringen heeft op het al dan niet bestaan van aansprakelijkheid met daarbij de schadevergoedingsplicht. Gezien de grote omvang van het onderwerp is dit onderzoek beperkt tot eigenschuld van de verzekerde bij schadeverzekeringen.

Methode van onderzoek

Het onderzoek is gebaseerd op literatuurstudie, analyse van wettelijke regelingen en arresten. Daarnaast zijn er persoonlijke gesprekken gevoerd met personen van diverse verzekeringsmaatschappijen en een rechter.

Opbouw

Deze thesis bestaat uit vijf hoofdstukken, de conclusies en de aanbevelingen. Hoofdstuk 1 beschrijft de relevante aspecten van het aansprakelijkheidsrecht en de invloed van

verzekeringen op het aansprakelijkheidsrecht. Het tweede hoofdstuk geeft een algemene inleiding van het verzekeren zelf. Het derde hoofdstuk handelt uitgebreid het eigen schuld leerstuk en geeft de daarbij behorende jurisprudentie. Dit hoofdstuk geeft een verduidelijking met betrekking tot de verschillende gradaties die er bestaan bij eigen schuld van de verzekerde en hoe dit in ons verzekeringsrecht is geregeld. Hoofdstuk vier gaat over toerekening, geestesstoornis en de opzetclausule in hun relatie met de eigen schuld-bepalingen. In hoofdstuk vijf wordt het Surinaamse verzekeringsrecht vergeleken met het Nederlandse verzekeringsrecht. Tot slot wordt in het laatste hoofdstuk de onderzoeksvraag beantwoord. Na de conclusie en aanbevelingen is de literatuurlijst te vinden met de gebruikte literatuur, jurisprudentie en wetgeving.

1.Het aansprakelijkheidsrecht

Inleiding

In dit hoofdstuk zal allereerst beschreven worden wat een schadeverzekering is. Vervolgens zal een overzicht worden gegeven van het grondbeginsel en de functies van het aansprakelijkheidsrecht. Deze zijn van belang omdat de invloed van verzekeringen niet los gezien kan worden van de verschillende functies van het aansprakelijkheidsrecht.

1.1 Wat is een schadeverzekering

Een schadeverzekering is een afspraak waarbij een verzekerde, in het geval van werkelijke schade, schadeloos wordt gesteld en een uitkering ontvangt van een verzekeraar. Bij de schadeverzekering verbindt de verzekeraar zich tot vergoeding van de schade, die de verzekerde door het onzekere voorval zal lijden; het intreden van deze schade en de omvang daarvan zal mitsdien door de verzekerde moeten worden aangetoond, daar hij anders geen aanspraak op enige uitkering zal kunnen doen gelden (art.315 WvK).⁴ Wanneer men een schadeverzekering aangaat stelt de verzekeraar samen met de verzekerde een verzekerde som vast. Hierin staat onder andere de som waarvoor de verzekeringnemer gedekt wilt worden, de grens tot waar de schade wordt gecompenseerd en de som waarover uiteindelijk de premie wordt berekend. Wanneer de schade een wat grotere omvang heeft, wordt nagegaan of de verzekerde som nog steeds in overeenstemming is met de waarde van het beschadigde object.⁵

Schadeverzekeringen kunnen worden ingedeeld in drie categorieën:⁶

- de brandverzekering (Deze verzekering dekt schade door brand veroorzaakt)
- de transportverzekering (Deze verzekering dekt de goederen die worden vervoerd en van alles rond de transportatie)
- de cascoverzekering (Hieronder vallen de verzekeringen die nergens anders kunnen worden ingedeeld, bijvoorbeeld de aansprakelijkheidsverzekering)

Door de schade ontstaat het grondbeginsel van aansprakelijkheid.

⁴ Mr.Drs. H. de Groot, Prof. Mr. P.A. Stein, 1996, p. 299.

⁵ Mr.Drs. H. de Groot, Prof. Mr. P.A. Stein, 1996, p. 304.

⁶ Prof. Mr. B. Wessels, Prof. Mr. A.J. Verheij, derde druk, p. 471.

1.2 Grondbeginsel van het aansprakelijkheidsrecht

Ieder draagt zijn eigen schade

Wanneer men aansprakelijk wordt gesteld, wordt men in de regel in zijn vermogen aangesproken. Het spreekt vanzelf dat men zich daartegen wil beveiligen. Uit die behoefte aan bescherming tegen het gevaar om aansprakelijk gesteld te worden, is de aansprakelijkheidsverzekering ontstaan.⁷

De aansprakelijkheidsverzekering houdt het volgende in:

‘De verzekering tegen de gevolgen van aansprakelijkheid tegenover derden voortvloeiende uit overeenkomst (contractuele aansprakelijkheid) of onrechtmatige daad (wettelijke aansprakelijkheid) van verzekerde of personen voor wie hij aansprakelijk is’.⁸

De wettelijke aansprakelijkheid is de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad die hoofdzakelijk wordt geregeld in de artikelen 1386 tot en met 1392 BW en in het Wetboek van Koophandel in verband met aanvaringsschade door schepen, in de artikelen 774 en volgende. Deze verbintenis ontstaat dus uit de kracht der wet als gevolg van onrechtmatig menselijk toedoen. De verbintenis komt dus tot stand door de onrechtmatige daad.

In beginsel draagt iedereen dus zijn eigen schade. Een beginsel van ons recht dat inmiddels door vele schrijvers wordt genuanceerd.⁹ Hartkamp heeft zijn tekst in de laatste druk van de Asser serie gewijzigd: het beginsel dat ieder zijn eigen schade draagt naar een theorie waarin aangegeven wordt dat het antwoord op de vraag of in een concreet geval aansprakelijkheid moet worden aangenomen afhangt van het gewicht dat aan de twee gezichtspunten ‘ieder draagt zijn eigen schade’ en ‘berokken een ander geen schade’ wordt toegekend.¹⁰ Ieder draagt in principe zijn eigen schade, tenzij er een grond is voor verplaatsing van die schade. Pas als er een aansprakelijkheidsgrond is om iemand anders als aansprakelijke aan te spreken, is het mogelijk om de schade op een ander af te wentelen.¹¹ De verzekering speelt hierbij in het aansprakelijkheidsrecht een belangrijke rol

⁷ R. M. Praag, 2003, p 122-144.

⁸ Fockema Andreae's Juridisch woordenboek, dertiende druk, 2004, p 9.

⁹ Van Dam 1993, p.161 ev.; Asser/Hartkamp 2006 (4-III), nr. 12.

¹⁰ Asser/Hartkamp 2006 (4-III), nr. 12.

¹¹ Mr.Drs. H. de Groot, Prof. Mr. P.A. Stein, 1996, p 291.

1.3 Functies van het aansprakelijkheidsrecht

De functies die het aansprakelijkheidsrecht heeft zijn vergoeding van schade, preventie en spreiding.¹² Van belang voor de rechtvaardiging van de invloed van concrete verzekeringsposities bij de aansprakelijkheid is welke waarde men aan de afzonderlijke functies hecht. Hierna volgt een uiteenzetting van deze functies.

1.3.1 Vergoeding van schade

Het aansprakelijkheidsrecht vervult verschillende functies. Het gaat niet alleen om dat de schade vergoed wordt, maar er moet ook een soort genoegdoening zijn voor de gelaedeerde. Het doel is de status quo te handhaven: de gelaedeerde moet teruggebracht worden in de staat zoals deze was voordat de schadeveroorzakende gebeurtenis plaatsvond. Vergoeding van de schade werd en wordt nog vaak gezien als belangrijkste doelstelling van het aansprakelijkheidsrecht.¹³ Wanneer schade vergoed wordt komt de gelaedeerde zoveel mogelijk weer in de positie waar hij in verkeerde voordat de schade is ingetreden.¹⁴

1.3.2 Preventie van schade

Preventie is een functie waaraan tegenwoordig, vooral vanuit rechtseconomisch perspectief, veel aandacht wordt besteed. Door een schadevergoeding te moeten betalen wanneer men niet de door het recht vereiste zorg in acht neemt en schade veroorzaakt, krijgt men een stimulans om deze schade juist niet te veroorzaken.¹⁵ Rechtseconomen spreken hierbij van een prikkel. Door deze prikkel zullen er minder aansprakelijkheden zijn en daarom ook minder schade. Wanneer aansprakelijkheid door een verzekering is gedekt zal dat over het algemeen een negatief effect hebben op de preventiefunctie van het aansprakelijkheidsrecht omdat de schadeveroorzaker niet zelf de schade hoeft te dragen.¹⁶

1.3.3 Spreiding van schade

Spreiding doet zich onder andere voor door de verplaatsing van de schade naar een collectief van WA-verzekerden. Omdat men vaak tegen wettelijke aansprakelijkheid verzekerd is zal de schade over het algemeen worden gedragen door een collectief van premiebetalers.¹⁷ De vraag

¹² Hartlief 1997, p. 41.

¹³ Hartlief 1997, p. 9.

¹⁴ Hartlief 1997, p. 43.

¹⁵ Mr.Drs. H. de Groot, Prof. Mr. P.A. Stein, 1996, p. 303.

¹⁶ Faure & Hartlief 2002, p. 8.

¹⁷ Faure & Hartlief 2002, p. 9.

rijst of spreiding op zichzelf wel een zuivere functie is van het aansprakelijkheidsrecht. Dit mede omdat het in bovenstaand voorbeeld meer gaat om een gevolg van het feit dat de eventuele aansprakelijkheid verzekerd kan zijn en dat daarom de schade gespreid wordt. Door de meeste auteurs wordt de spreidingsfunctie toch niet betwist. Drion gaf in 1955 al aan dat spreiding wel degelijk een functie van het aansprakelijkheidsrecht kan zijn:

‘Het aansprakelijkheidsrecht kan proberen de schade aldus te verschuiven dat zij beter gespreid kan worden. Dit is ongetwijfeld een van de drijfveren geweest bij de algemeen waar te nemen ontwikkeling naar grotere aansprakelijkheid van de ondernemingen voor de schaden die in het kader van hun activiteit worden veroorzaakt. De onderneming is beter in staat de schade te spreiden dan het individuele slachtoffer. Tenzij het slachtoffer zich zelf gemakkelijk tegen het risico had kunnen verzekeren ...’¹⁸

Van Dam gaat nog verder en neemt een voorbeeld in het hypothetische geval waarin schadespreiding de enige doelstelling zou zijn van ons aansprakelijkheidsrecht:

‘Wanneer alleen schadespreiding de doelstelling van de aansprakelijkheid zou zijn, zou dat in dergelijke gevallen kunnen wijzen in de richting van niet aansprakelijkheid van de veroorzaker. Dit geldt met name indien de veroorzaker niet verzekerd is, bijvoorbeeld wegens de ongebruikelijkheid van een aansprakelijkheidsverzekering of wegens de buitengewoon hoge premie, en de benadeelde tevens de volledige schade via zijn eigen verzekering vergoed krijgt. De rechter kan in dergelijke gevallen beslissen, dat er geen zorgvuldigheidsnorm op de veroorzaker rustte of dat een bestaande zorgvuldigheidsnorm niet geschonden is.’¹⁹

Vergelijken we bovenstaand citaat van Van Dam met een uitspraak van de Hoge Raad²⁰ waarin hij een kraanmachinist, welke een vliegtuigvleugel moest verplaatsen op een transportwagen, niet aansprakelijk acht voor het laten vallen van die vleugel, dit mede gelet op de omstandigheid dat de gelaedeerde zich had verzekerd voor de schade, dan kunnen we op zijn minst stellen dat spreidingsmogelijkheden in het aansprakelijkheidsrecht een belangrijke rol vervullen. Het is van weinig belang of dit nu een eigen functie is of dient ter ondersteuning van de vergoedings- en/of preventie functie. Naarmate er meer waarde wordt gehecht aan de spreidingsfunctie van het aansprakelijkheidsrecht zal men ook eerder bereid zijn om concrete verzekeringsposities mee te nemen bij de aansprakelijkheidsvraag.

¹⁸ Drion 1955, p. 12.

¹⁹ Van Dam 1989, p. 242.

²⁰ 7 HR 5 jan 1968, NJ 1968, 102 (Vliegtuigvleugel).

1.4 Vereisten voor aansprakelijkheidstelling²¹

Om derden aansprakelijk te kunnen stellen voor geleden schade moet hiervoor een rechtsgrond aanwezig zijn. Dit kan zowel een contractuele als een buitencontractuele rechtsgrond zijn. De in artikel 1386 van ons Burgerlijk Wetboek (BW) opgenomen onrechtmatige daad is de belangrijkste bron van buitencontractuele aansprakelijkheid, welke enige belangrijke eisen stelt voordat er sprake is van aansprakelijkheid met de daadwerkelijke plicht tot vergoeding van schade. Deze eisen zitten zowel in de vestigingsfase van de onrechtmatige daad als in de causaliteitsvraag tussen de onrechtmatige gedraging en schade en als laatste de mate waarin sprake is van eigen schuld.

1.4.1 Vestiging van aansprakelijkheid

Voor de vestiging van aansprakelijkheid op grond van de onrechtmatige daad zoals bedoeld in artikel 1386 BW moet er sprake zijn van een toerekenbare inbreuk op een recht, een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of een doen of nalaten in strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt. Tevens dient deze gedraging in causaal verband te staan met de schade en dient er, indien een norm is geschonden, een relatie te bestaan tussen die norm en de geschonden belangen, de zogenaamde relativiteitseis.²²

1.4.2 Causale band van de tekortkoming met de schade

Buiten het feit dat er sprake moet zijn van een tekortkoming moet deze tekortkoming, wil er van aansprakelijkheid sprake zijn, ook in causaal verband staan met de schade.²³

1.4.3 Eigen schuld

Als er eenmaal een toerekenbare onrechtmatige gedraging vast staat welke in causaal verband staat met de schade dan is er nog ruimte om de schadevergoedingsplicht te verminderen naar gelang de benadeelde zelf schuld heeft aan de schade.²⁴

²¹ Hartlief 1997, p. 46.

²² Hartlief 1997, p. 47.

²³ Faure & Hartlief 2002, p. 12.

²⁴ Faure & Hartlief 2002, p. 12.

1.5 De invloed van verzekeringen op het aansprakelijkheidsrecht

Invloed van een aansprakelijkheidsverzekering op het claimedrag

De aansprakelijkheidsverzekering zorgt voor solvabele daders. Het zorgt er ook voor dat claims worden ingediend die bij afwezigheid van een aansprakelijkheidsverzekering achterwege zouden zijn gebleven. Dit in aanmerking genomen, kunnen we stellen dat een aansprakelijkheidsverzekering een aanzuigende werking heeft op aansprakelijkheidsclaims.²⁵ Ook kan gesteld worden dat zonder de mogelijkheid om de financiële consequenties van aansprakelijkheid af te wentelen op een verzekeraar ons systeem van aansprakelijkheid niet of slecht kan functioneren. Aan de ene kant zouden vele veroorzakers de lasten niet kunnen dragen en wellicht financieel ten onder gaan, met eventuele belangrijke maatschappelijke gevolgen van dien bijvoorbeeld de schade die je zou hebben bij bepaalde voorvallen je leven zouden kunnen ruïneren. Aan de andere kant zijn er de slachtoffers, die niet altijd een vergoeding zouden krijgen. De aansprakelijkheidsverzekering maakt het in belangrijke mate mogelijk dat het aansprakelijkheidsrecht zijn functies vervult: zij zorgt immers voor solvente veroorzakers en daarmee ook voor claims.²⁶

Suriname kent slechts twee soorten aansprakelijkheidsverzekeringen te weten de WAM (Wettelijke Aansprakelijkheid Motorrijtuigen verzekering) en de SOR (De verzekering Surinaamse Ongevallen Regeling). Deze zijn dwingendrechtelijk voorgeschreven. De WAM-verzekering dekt met name de aansprakelijkheid van de voertuigbezitter bij ongevallen veroorzaakt door de bestuurder van het voertuig.²⁷ De SOR-verzekering dekt de medische kosten en de eventuele overlijdenskosten van de werknemer, ontstaan ten gevolge van een ongeval tijdens werkuren.²⁸ De WAM -verzekering en de SOR verzekering zijn aansprakelijkheidsverzekeringen.

1.6 Conclusie

Uit het voorgaande valt op te maken dat in beginsel men zijn eigen schade moet dragen, tenzij er gronden zijn om iemand anders aansprakelijk te stellen. De verzekering speelt hierbij een belangrijke rol, omdat degene die aansprakelijk gesteld wordt de kosten kan laten dekken door

²⁵ Hartlief 1997, nr. 38 ev.

²⁶ T. Hartlief 2003, p. 35.

²⁷ WET van 14 augustus 1979, regelende de verplichte verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen (S.B. 1979 no. 33).

²⁸ De Ongevallenwet (G.B. 1947 no. 145).

de verzekering. Op die manier hoeft de schadeveroorzaker niet de rest van zijn of haar leven met een grote schuld te zitten. Aansprakelijkheden kunnen ontstaan uit overeenkomsten (wanprestatie) en uit onrechtmatige daad. Door schade krijgt men het grondbeginsel van aansprakelijkheid. Aansprakelijkheden die kunnen ontstaan uit wanprestatie en/of onrechtmatige daad kunnen door individuele personen of ondernemers worden overgeheveld op een ander, de verzekeraar. In dit hoofdstuk is het theoretisch kader weergegeven dat nodig is om het verzekeringsvraagstuk in het aansprakelijkheidsrecht beter te begrijpen. Het hoofdbeginsel van ons aansprakelijkheidsrecht is dat ieder zijn eigen schade draagt, tenzij er een goede reden is om de schade te verplaatsen. De aansprakelijkheidsverzekering maakt het mogelijk dat het aansprakelijkheidsrecht zijn functies vervult. Zonder aansprakelijkheidsverzekeringen zal veel schade onvergoed blijven en zullen er minder schadeclaims zijn.

In het volgende hoofdstuk zal worden ingegaan op het ontstaan van verzekeren en wat verzekeren inhoudt. Ook zal het Surinaamse verzekeringsrecht besproken worden.

2.Het verzekeringsrecht

Inleiding

Iedereen krijgt met verzekeringen te maken, maar wat is verzekering, hoe zijn verzekeringen ontstaan en wat is het doel van verzekeren. In dit hoofdstuk staat ‘het verzekeren’ centraal. De oorsprong en het doel van het verzekeren in Suriname wordt in dit hoofdstuk beschreven en welke ontwikkelingen er met betrekking tot eigen schuld in het verzekeringsrecht in de loop der tijden hebben plaatsgevonden.

2.1 Wat is verzekeringsrecht

Een verzekering kent een economische en een juridische betekenis. In de economische betekenis is verzekering een activiteit die erin bestaat de in geld waardeerbare risico's van enkelingen te spreiden over een groep van personen.²⁹

Een verzekering is een contractuele overeenkomst waarbij na het betalen van een premie één partij garant staat om voor een ander de onkosten te vergoeden die zijn gemaakt in geval van bepaalde onvoorziene omstandigheden of risico's.³⁰

Een in art. 315 van het Wetboek van Koophandel gedefinieerd begrip:

“Assurantie of verzekering is een overeenkomst, bij welke de verzekeraar zich aan de verzekerde, tegen genot van een premie, verbindt om hem schadeloos te stellen wegens een verlies, schade of gemis van verwacht voordeel, hetwelk hij door een onzeker voorval, zou kunnen lijden.”

Vanuit juridisch standpunt is een verzekering dus een overeenkomst waarbij de ene partij (de verzekeraar) er zich tegenover de andere partij (de verzekeringnemer) toe verbindt om tegen betaling van een vaste of veranderlijke premie (de prijs) een in de overeenkomst bepaalde, meestal geldelijke prestatie te leveren aan de verzekeringnemer zelf, ofwel aan een overeengekomen derde (de derde-begunstigde) indien zich een onzekere gebeurtenis (het verzekerde risico) voordoet waarbij, naargelang het geval, de verzekeringnemer of de begunstigde belang heeft dat deze zich niet voordoet.

²⁹ Mr.Drs. H. de Groot, Prof. Mr. P.A. Stein, 1996, p. 200.

³⁰ Fockema Andreae's Juridisch woordenboek, dertiende druk, 2004, p. 269.

Eigenschappen van een verzekeringsovereenkomst

P.L. Wery³¹ heeft uit de bovengenoemde definitie vijf eigenschappen van de verzekeringsovereenkomst afgeleid namelijk:

1. Verzekering is in beginsel een schadevergoedings - of indemniteitscontract. Hieruit kunnen we het indemniteitsbeginsel afleiden wat het volgende inhoudt: de verzekering moet strekken tot vergoeding van schade, de verzekerde mag door de uitkering niet in een duidelijk voordeliger positie geraken.³² Is de inhoud van de verzekering in strijd met dit beginsel dan heeft zij een ongeoorloofde oorzaak en is dus nietig op grond van artikel 1371 BW.
2. Verzekering is een overeenkomst onder opschortende voorwaarde. Die voorwaarde is dat er een onzeker voorval dat oorzaak moet zijn van schade voor de verzekerde moet plaatsvinden, alvorens de verzekeraar kan uitkeren. Dit voorwaardelijk element is inherent aan het zijn van een kansovereenkomst of een aleatoire overeenkomst. Artikel 1793 BW geeft het volgende aan: ‘een kansovereenkomst is een handeling, waarvan de uitkomst, met betrekking tot voordeel en nadeel, hetzij voor al de partijen, hetzij voor enige dezelve, van een onzekere gebeurtenis afhangen.’
3. Verzekering is een wederkerige overeenkomst. Bij de verzekeringsovereenkomst hebben beide partijen te weten de verzekeraar en de verzekerde, verplichtingen en rechten tegenover elkaar. Dus tegenover de voorwaardelijke verbintenis van de verzekeraar namelijk het uitkeren staat de onvoorwaardelijke verbintenis van de verzekerde tot betaling van de premie. De premie is een vast bedrag dat bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst wordt vastgesteld en waarvan de hoogte afhankelijk is van de hoogte van de verzekerde som, de aard van het risico en de kans dat het risico intreedt.
4. Verzekering is een consensuele overeenkomst. Deze is een overeenkomst die door enkele wilsovereenstemming (zonder vorm) tot stand komt. Soms wordt de indruk gewekt dat de polis (art 326 WvK) een constitutief vereiste is voor de totstandkoming van een verzekeringsovereenkomst. De polis is slechts een bewijs, dat men verzekerd is.

³¹ P.L. Wery, 1990, p.7- 10 .

³² P.L. Wery,1990, p. 9.

5. Verzekering heeft een bijzonder vertrouwenskarakter. Het onderlinge vertrouwen is heel belangrijk, want aan de ene kant moet de verzekerde er maar vertrouwen in hebben dat de verzekeraar hem zal uitkeren bij het optreden van een onzeker voorval. Aan de andere kant moet de verzekeraar bij het sluiten van de verzekering kunnen afgaan op de mededelingen van de verzekerde, ook aan te duiden als het ‘morele risico’. Hiervan is sprake indien er reden is aan te nemen dat de persoon van de verzekerde een voor de verzekeraar ongunstige factor vormt. De Hoge Raad heeft in het Tilkema’s Duim arrest³³ geoordeeld dat de feiten en omstandigheden die de verzekeringsnemer dient mede te delen niet alleen behoeven te zien op gegevens die voor de verzekeraar van belang zijn ter beoordeling van het contactrisico, maar tevens zien op het morele risico gelegen in de persoon oftewel het normbesef dat de verzekeringnemer al dan niet heeft. De Hoge Raad heeft daarmee de ruime leer omarmd, met dien verstande dat de Hoge Raad in het Gielen-arrest³⁴ op deze ruime leer een correctie heeft aangebracht, door te beslissen dat ten aanzien van omstandigheden en gegevens die diep ingrijpen in de persoonlijke sfeer, zoals een strafrechtelijk verleden, niet mag worden verlangd van de verzekeringnemer dat hij spontaan hierover mededelingen doet. In art. 320 WvK is speciaal voor de verzekeraar een regel gegeven waarop hij zich kan beroepen indien de verzekeringnemer bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst verkeerde of onwaarachtige informatie heeft verstrekt dan wel hem bekende omstandigheden heeft verzwegen die van dien aard zijn dat de overeenkomst niet of niet onder dezelfde voorwaarden zou zijn gesloten indien de verzekeraar deze gegevens zou hebben gekend. Een verkeerde of onwaarachtige opgave maakt dat de verzekering nietig is.³⁵ Wanneer bijvoorbeeld verzuimd is op te geven dat in het verzekerde huis een gevaarlijk beroep (bijvoorbeeld een sigarenfabriek) wordt uitgeoefend, waarvoor een hogere premie verschuldigd zou zijn geweest, en het huis verbrandt door een blikseminslag, dan zal, de assurantie nietig verklaard worden en de schade niet worden vergoed.

³³ HR 8 juni 1962, NJ 1962, 366.

³⁴ HR 18 december 1981, NJ 1982, 570.

³⁵ T.J. Dorhout Mees, 1976, p. 118.

2.2 Oorsprong van het verzekeringsrecht

De eerste tekenen van verzekeren werden zichtbaar in de middeleeuwen. De mensen hadden toen al de behoefte om zich veilig te stellen tegen financiële consequenties die aan de verwezenlijking van risico's zijn verbonden. Het belangrijkste middel daarvoor is de gehele of gedeeltelijke overdracht van die risico's tegen een bepaalde prijs aan een ander. Men verzekert zich tegen een bepaald risico.³⁶ De gedachte achter een verzekering is dat de verzekerde, als het risico zich verwezenlijkt, geld krijgt waarmee hij de negatieve gevolgen kan verkleinen of opheffen. Hiervoor dient de verzekerde echter wel een premie te voldoen aan de verzekeraar met de mogelijkheid dat het risico niet intreedt. Achteraf is het dus mogelijk dat de premie voor niets is voldaan, omdat het risico zich niet heeft verwezenlijkt.³⁷

De verzekering vindt haar oorsprong in de zeehandel. Wie in vroeger tijden een schip gebruikte om zijn eigen lading te vervoeren, nam het risico om zijn vermogen te verliezen wegens de vele gevaren van de zee. Begrijpelijk was dan ook de behoefte om dat risico op anderen af te wentelen. Dit was aanleiding genoeg voor het ontstaan van de verzekering in de 14^e eeuw in de landen rondom de Middellandse Zee zoals Italië (Genua), vanwaar het zich snel over Europa verbreidde. Pas in de 18e eeuw ontstonden de verzekeringsmaatschappijen, daarvoor boden slechts de individuele kooplieden verzekeringen aan.³⁸

Onderscheid verzekeringsrecht

De voornaamste onderscheiding van de verzekering is die van de schadeverzekering en de sommenverzekering. Hoewel de wetgever ze onder één noemer plaatst namelijk 'verzekering' verschillen deze twee soorten verzekeringen wel van elkaar. Hieronder een korte beschrijving van de schade- en sommenverzekering.

schadeverzekering

Schadeverzekering heeft een zuiver economisch doel: het goedmaken van op geld waardeerbare schade of verlies. Dus de schadeverzekering is gericht op het vergoeden van werkelijk geleden vermogensschade. De uitkering mag dan ook alleen ten goede komen aan degene die het nadeel in zijn vermogen leed of, zoals de wet het uitdrukt, die een verzekeraar belang had. Voor alle schadeverzekeringen geldt het indenniteitsbeginsel.³⁹ Enkele

³⁶ P. Clausing en J.H. Wansink, Deventer: Kluwer 2007, p. 3.

³⁷ L. Visscher, 2006, nr. 7-8, p. 485.

³⁸ P.L. Wery, 1990, p. 1- 2.

³⁹ De verzekering moet strekken tot vergoeding van schade, de verzekerde mag door de uitkering niet in een duidelijk voordeliger positie geraken. Is de inhoud van de verzekering in strijd met dit beginsel dan heeft zij

voorbeelden van schadeverzekeringen zijn: de brandverzekering, de motorrijtuigenverzekering, de inboedelverzekering, reisverzekering, ziektekostenverzekering en de aansprakelijkheids verzekering voor particulieren.

sommenverzekering

Sommenverzekering, hierbij is er sprake van een ideëel belang, dus niet op geld waardeerbaar. Er is geen band tussen de schade en de uitkering en de uitkering komt toe aan de begunstigde. Hier is het schadebedrag een vooraf overeengekomen (gefixeerd) bedrag. De sommenverzekering komt voornamelijk voor in de vorm van levensverzekeringen.⁴⁰ In deze thesis staat de schadeverzekering centraal.

Verzeekerbaar belang

Het belang is de schade wat men lijdt en die men verzekerd wil hebben. Bij een schadeverzekering is de aanwezigheid van een verzeekerbaar belang een wettelijk vereiste voor de geldigheid van de verzekering. In het geval van een sommenverzekering wordt de eis van een verzeekerbaar belang niet gesteld. Het belang wordt gelinkt aan het indemniteitsbeginsel omdat men omdat men niet meer uitgekeerd mag krijgen of omdat men niet in een betere positie mag geraken van een verzekering.

2.3 Het doel van verzekeren

Met een verzekering poogt de verzekeringnemer de financiële gevolgen van een risico af te dekken die hij zelf niet kan of wil dragen.

Schadevergoeding

Mensen verzekeren zich al eeuwen. De behoefte van mensen om zich in financieel opzicht veilig te stellen tegen bepaalde risico's, komt in elke economische georganiseerde gemeenschap voor. Omdat de te lopen risico's (deels) afgedekt worden via een afgesloten verzekering, is de maatschappij ook daadwerkelijk bereid deze risico's te lopen. Zonder verzekering is bijvoorbeeld het starten en exploiteren van een onderneming vrijwel onmogelijk. Daarbij komt dat elke onderneming dagelijks risico loopt op bijvoorbeeld brandschade.⁴¹

een ongeoorloofde oorzaak en is dus nietig op grond van artikel 1371 BW.

⁴⁰ T.J. Dorhout Mees, 1971, p. 107-108.

⁴¹ C. Assers, Kluwer 2007, p. 2.

Het belangrijkste middel om zich in financiële zin veilig te stellen is een gehele of gedeeltelijke overdracht van deze risico's aan een andere partij tegen een bepaalde prijs.⁴² De gedachte achter het verzekeren is dat een verzekerde, indien het risico zich verwezenlijkt, een vergoeding krijgt waarmee hij de negatieve gevolgen kan opheffen dan wel verkleinen. Hiervoor dient de verzekerde echter wel een prijs (premie) te voldoen aan de verzekeraar met de kans dat het risico helemaal nooit intreedt. Het kan dus achteraf zo zijn dat de verzekerde een bepaalde periode een premie heeft voldaan zonder dat het risico zich daadwerkelijk heeft verwezenlijkt.⁴³ Verzekeringen en risico's kunnen niet los worden gezien van elkaar. Aan de ene kant is de voorwaarde voor het bestaan van een verzekering dat er de aanwezigheid is van een bepaald risico. Aan de andere kant zullen er aanzienlijk minder risico's worden genomen zonder de aanwezigheid van een verzekering. Een kenmerkend voorbeeld uit de praktijk van alle dag is dat veel minder mensen het risico wil nemen op het gebruik van een automobiel als deze niet verzekerd kan worden voor aansprakelijkheid. Ook zullen bedrijven niet snel flinke partijen goederen exporteren indien deze niet kunnen worden verzekerd tegen allerlei soorten schade. Deze voorbeelden onderstrepen duidelijk dat de huidige maatschappij er heel anders zou uitzien zonder de aanwezigheid van verzekeringen.⁴⁴

Typerend voor de verzekering is, naast het bestaan van risico, ook de factor onzekerheid. Deze onzekerheid is te onderscheiden in een viertal onderdelen:

1. Of de verzekeraar ooit moet overgaan tot uitkeren;
2. Zo ja, wanneer dit dan plaatsvindt;
3. De hoogte van deze uitkering;
4. De duur van de periodieke van premiebetaling door de verzekerde.

De factor onzekerheid is dus een bestaansvoorwaarde van een schadeverzekering. Deze onzekerheid over de verplichting van de verzekeraar om tot uitkering van de schadevergoeding over te gaan moet dus bestaan op het moment dat de verzekering wordt afgesloten.⁴⁵

⁴² C. Assers, p. 3.

⁴³ L. Visscher, 2006, p. 485.

⁴⁴ S.J. Plemp, 2009, p. 12-13.

⁴⁵ A. Blom, 2006, p. 23.

Het indemniteitsbeginsel

Naar algemeen aanvaard vormt het indemniteitsbeginsel de grondslag voor de overeenkomst van schadeverzekering. De ratio achter dit beginsel is dat een schadeverzekering dient als een ‘beveiliging’ van vermogensbelangen. Een schadeverzekering kan namelijk tot voorwerp hebben alle belangen die op geld waardeerbaar zijn, aan gevaar zijn onderhevig en niet bij wet zijn uitgezonderd. Het vermogensbelang dat de schadeverzekering dekt, vormt het verzekerde of verzekeraar belang.⁴⁶ Een verzekerde die dus voor een te hoog bedrag is verzekerd krijgt een belang bij het onzekere voorval waarvoor de verzekering juist is afgesloten. Hierdoor kan men in de verleiding komen ‘het lot’ een handje te helpen. Vanuit het oogpunt van een verzekeraar is dit uiteraard niet rechtvaardig. Hoewel de verzekeraar bij opzet of roekeloosheid niet verplicht is tot uitkering over te gaan, ligt de bewijslast bij deze partij. Mocht de verzekeraar er niet in slagen aan te tonen dat er opzet of roekeloosheid in het spel is dan is hij gehouden om tot uitkering over te gaan. Het indemniteitsbeginsel moet dit voorkomen.⁴⁷ Het woord indemniteit stamt af van het Latijnse woord ‘damnum’ dat schade betekent. Het voorvoegsel ‘in’ doet de woordbetekenis in het tegendeel veranderen: géén schade, oftewel schadeloosheid. Kort gezegd: de verzekerde mag er niet beter van worden.⁴⁸

Object van verzekering

Een schadeverzekering kan tot voorwerp hebben alle belangen die op geld waardeerbaar zijn, aan gevaar zijn onderhevig en niet bij wet zijn uitgezonderd. De schadeverzekering moet dus als het ware een voorziening zijn ter beveiliging van vermogensbelangen. Het vermogensbelang dat de schadeverzekering dekt, vormt dus het verzekerde of verzekeraar belang.

De verzekerde

Bij een verzekering zijn altijd meerdere partijen betrokken. In ieder geval een verzekeraar, een verzekerde en een verzekeringnemer.⁴⁹ De verzekeringnemer is bij schadeverzekeringen (autoverzekering, inboedelverzekering, aansprakelijkheidsverzekering etc.) meestal ook de

⁴⁶ C. Assers, deel VI, 2007, p. 10-11.

⁴⁷ C. Assers, deel VI, 2007, p. 10-11.

⁴⁸ P.L. Wery, 1990, p. 13.

⁴⁹ C. Assers, deel VI 2007, p. 13.

verzekerde. Er kunnen meerdere verzekerden zijn. Op de aansprakelijkheidsverzekering bijvoorbeeld is er één verzekeringnemer.⁵⁰

Rechten en plichten van de verzekerde

Vanuit het doel van verzekeringen ontstaan er rechten en plichten voor de verzekerde. Op de verzekeringnemer/verzekerde rust tijdens de looptijd van de verzekering een aantal verplichtingen, enerzijds gebaseerd op de wet, anderzijds op de van toepassing zijnde polisbepalingen.⁵¹ De wettelijke verplichtingen zijn vaak ook in de polisvoorwaarden opgenomen. Wanneer verzekerde aan alle polisvoorwaarden heeft voldaan, dan heeft die recht op uitkering van de verzekeraar.

Verplichting van de verzekerde voor het aangaan van de verzekeringsovereenkomst

- De mededelingsplicht (art. 320 WvK)

Teneinde de verzekeraar in staat te stellen een hem aangeboden risico op de verzekerbaarheid daarvan te beoordelen, vloeit uit de regeling als neergelegd in art. 320 WvK voor de verzekeringnemer een mededelingsplicht voort: de verzekeringnemer is verplicht voor het sluiten van de overeenkomst aan de verzekeraar alle feiten mede te delen die hij kent of behoort te kennen, en waarvan, naar hij weet of behoort te begrijpen, de beslissing van de verzekeraar of, en zo ja, op welke voorwaarden hij de verzekering zal willen sluiten, afhangt of kan afhangen.⁵²

Verplichting van de verzekerde tijdens de looptijd van de verzekering

- Premiebetaling (art. 315 WvK)

Tegenover de verplichting van de verzekeraar gevaar te lopen (als aan alle voorwaarden is voldaan – tot uitkering over te gaan), staat de verplichting van de verzekeringnemer de premie te betalen (art. 315 WvK). Het betalen van premie wordt blijkens de definitie van de verzekeringsovereenkomst in art.315 WvK als een essentieel element van de verzekeringsovereenkomst beschouwd.

- Risicoverzwarend (art.341 WvK)

⁵⁰ C. Assers, deel VI 2007, p. 13.

⁵¹ Prof. Mr. B. Wessels, Prof. Mr. A.J. Verheij, derde druk, p. 482.

⁵² Prof. Mr. B. Wessels, Prof. Mr. A.J. Verheij, derde druk, p. 474.

Tijdens de looptijd van de verzekering kunnen zich omstandigheden voordoen die het verzekerd risico zodanig verhogen dat de verzekeraar de overeenkomst niet of niet op dezelfde voorwaarden zou hebben gesloten, als dit verzwarende risico reeds bij het sluiten van de overeenkomst aanwezig was geweest.

Verplichting van de verzekerde bij verwezenlijking van het risico

- Meldingsplicht (art. 323 WvK)

Zodra de verzekeringnemer of de tot uitkering gerechtigde van de verwezenlijking van het risico op de hoogte is of behoort te zijn, is hij gehouden zo spoedig als redelijkerwijs mogelijk is, de verwezenlijking daarvan aan de verzekeraar te melden (de zgn. meldingsplicht) en de verzekeraar alle inlichtingen en stukken te verschaffen die nodig zijn om de uitkeringsplicht te beoordelen.

De plichten van de verzekeraar

- Zorgplicht

“Wanneer de verzekering is gesloten, moet de verzekeraar de polis, binnen vierentwintig uren na de aanbieding, ondertekenen en uitleveren, tenware bij wet in enig bijzonder geval een langere termijn bepaald zij. Bij nalatigheid hiervan is de verzekeraar ten behoeve van de verzekerde gehouden tot vergoeding van de schade, welke uit dat verzuim mocht zijn ontstaan.”
(art. 328 WvK)

- De verzekeraar heeft een plicht om de consument op de hoogte te stellen van eventuele risico's.
- De verzekeraar heeft de verplichting om gevaar te lopen en – als aan alle voorwaarden is voldaan – tot uitkering over te gaan.

2.4 Het Surinaamse verzekeringsrecht

In 1667 nam Nederland Suriname in bezit. Hierdoor heeft de Nederlandse wetgeving zich in Suriname gevestigd. Suriname is op 25 november 1975 onafhankelijk geworden van Nederland. Doordat Suriname tot 1975 een kolonie van Nederland is geweest, vertoont de Nederlandse wet en de Surinaamse wet veel overeenkomsten. Centraal staat de bescherming van de koophandel. Het verzekeringsrecht in Suriname is het geheel van rechtsregels, die de onderlinge betrekkingen bepalen tussen enerzijds de verzekeraar en anderzijds de

verzekeringnemer en/of de verzekerde.⁵³ In het verzekeringsrecht zijn de verzekering, de verzekeraar en de verzekerde partij. Zij vormen samen de basis van het verzekeringsrecht.

De Surinaamse verzekeringswetgeving heeft heel veel overeenkomsten met de (oude) Nederlandse verzekeringswetgeving op grond van het concordantie beginsel neergelegd in het Regeringsreglement van 1865. Deze regeling stamt immers uit 1936.⁵⁴ In dit verzekeringsrecht uit het WvK staat de bescherming van de koopman centraal en niet de consument zoals dat in Nederland, vanaf de invoering van het nieuwe verzekeringsrecht in 2006, wel het geval is.⁵⁵ Het huidige Surinaamse verzekeringsrecht is erg verouderd. De jurisprudentie en de wetgeving in het WvK lopen niet meer parallel, waardoor wijziging van het verzekeringsrecht een noodzaak is.

Wetboek van Koophandel

Verzekeringen zijn in het Surinaamse Wetboek van Koophandel geregeld. Dit Wetboek van Koophandel dateert van 2 juni 1936. De Surinaamse verzekeringswetgeving heeft heel veel overeenkomsten met de (oude) Nederlandse verzekeringswetgeving op grond van het toen geldend concordantie beginsel neergelegd in het Regeringsreglement van 1865.⁵⁶ Sedert 1936 zijn er in de regelingen van de verzekeringsovereenkomst in het Wetboek van Koophandel (hierna: WvK) nauwelijks wijzigingen aangebracht.

Premie

De verzekerde betaalt premie aan de verzekeraar om de negatieve financiële gevolgen bij verwezenlijking van een risico te verkleinen. Ondanks dat het vaak mogelijk is om grote risico's af te dekken tegen een hogere premie, zal een verzekeraar niet alle risico's willen verzekeren. De verzekeraar zal een aantal risico's waarvan de impact te groot is uitsluiten. Ook zal de reikwijdte van de uitkering beperkt worden door de verzekeraar. De grondslag van verzekeren is risico's afdekken die zich ongewild verwezenlijken. Desalniettemin bestaat er ook de mogelijkheid dat de verzekerde een gedraging uitvoert waarmee het risico welbewust wordt aanvaard.

⁵³ Algemene voorwaarden Aansprakelijkheidsverzekeringen voor particulieren N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij, p. 1 – 4.

⁵⁴ Regeringsreglement van Suriname vastgesteld bij wet van 31 mei 1865, s 55 G.B. no 12

⁵⁵ N. Frenk en F.R. Salomons, 2006, p.380.

⁵⁶ Regeringsreglement van Suriname vastgesteld bij wet van 31 mei 1865, s 55 G.B. no 12

Partijen

In het verzekeringsrecht zijn de verzekering, de verzekeraar en de verzekerde partij. Zij vormen samen de basis van het verzekeringsrecht.

De verzekeraar of de verzekeringsmaatschappij is een bedrijf dat verzekeringen aanbiedt; middels deze verzekeringen neemt hij de risico's van derden over. De verzekerde of de verzekeringsnemer is een persoon die een verzekering afsluit bij een verzekeringsmaatschappij en de verzekering is een overeenkomst waarbij de verzekeraar een risico, dat zijn wederpartij, de verzekerde, zelf niet wil dragen, van hem overneemt (art 315 WvK).⁵⁷

Artikel 315 van het Wetboek van Koophandel (WvK) geeft de volgende omschrijving van de verzekering:

“Assurantie of verzekering is een overeenkomst, bij welke de verzekeraar zich aan de verzekerde, tegen genot van een premie, verbindt om hem schadeloos te stellen wegens een verlies, schade of gemis van verwacht voordeel, hetwelk hij door een onzeker voorval, zou kunnen lijden”

Van oudsher beheerst het indemniteitsbeginsel de schadeovereenkomst.⁵⁸ In het Surinaamse verzekeringsrecht wordt het indemniteitsbeginsel echter nergens expliciet omschreven. Impliciet volgt dit beginsel echter uit de omschrijving van de verzekeringsovereenkomst in artikel 315 WvK waarin staat beschreven dat de verzekeringsovereenkomst tot doel heeft het schadeloosstellen van de verzekerde door de verzekeraar. Het schadeloosstellen impliceert in dit artikel een herstel van de positie van de verzekerde waarin deze zich bevond voordat het voorval waaruit de schade is ontstaan zich voordeed. Artikel 335 WvK staat hiermee in relatie. In dit artikel 315 WvK wordt bepaald dat het recht op schadeloosstelling afhankelijk is van het hebben van een ‘belang’ waarin de schade is geleden. In datzelfde artikel wordt ook bepaald dat het verzekerbare belang ‘ten tijde van de verzekering’ aanwezig dient te zijn. Een schadeverzekering kan tot voorwerp hebben alle belangen die op geld waardeerbaar zijn, aan gevaar zijn onderhevig en niet bij wet zijn uitgezonderd. De schadeverzekering moet dus als het ware een voorziening zijn ter beveiliging van vermogensbelangen. Het vermogensbelang dat de schadeverzekering dekt, vormt dus het verzekerde of verzekerbaar belang. Het vermogensbelang dat een verzekering dekt, kan van uiteenlopende aard zijn. Ter illustratie: bij

⁵⁷ T.J. Dorhout Mees, 1971, p. 66.

⁵⁸ P.L. Wery, 2010, p.38

een eigenaar die zijn woning tegen brand verzekerd, zal het vermogensbelang liggen in de waarde die het huis voor hem als vermogensbestanddeel vertegenwoordigt. Voor een eigenaar die zijn auto verzekerd tegen diefstal zal het vermogensbelang liggen in de waarde die zijn auto voor hem als vermogensbestanddeel vertegenwoordigt.

2.5 Conclusie

In de Surinaamse verzekeringswetgeving vormen de verzekering, de verzekerde en de verzekeraar de basis. Verzekeringen hebben een belangrijke rol in onze samenleving. Met de hulp van verzekeringen kunnen de burgers zich voorbereiden tegen de onverwachte gebeurtenissen. Veel burgers zijn niet altijd in staat zelf voor de kosten, voortvloeiende uit de onverwachte voorvallen, te betalen. Vandaar dat het afsluiten van verzekeringen een gunstige oplossing is voor hen. De persoon die een verzekering afsluit bij een verzekeringsmaatschappij wordt de verzekerde of de verzekeringnemer genoemd. Tegenover de verzekerde staat de verzekeraar of de verzekeringsmaatschappij en die is degene die het risico overneemt en daartoe verzekeringsproducten op de markt brengt.

In het navolgende hoofdstuk wordt het eigen schuld-leerstuk uiteengezet. Daarbij zal relevante jurisprudentie en literatuur de revue passeren.

3. Eigen schuld van de verzekerde

Inleiding

In het vorige hoofdstuk is beschreven wat verzekeren inhoudt. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het eigen schuld-leerstuk. Aan de hand van het wettelijk kader en de verschillende relevante begrippen wordt dit onderwerp nader uiteengezet.

3.1 Het eigen schuld leerstuk

Wat is eigen schuld

Een belangrijke afwijzingsgrond voor een vordering tot uitkering is eigen schuld van de verzekerde. Deze afwijzingsgrond houdt in dat de assuradeur niet uitkeert omdat het schade voorval door een gedraging, een doen of een nalaten, van de verzekerde is ontstaan. De onderhavige afwijzingsgrond kent een wettelijke basis in art. 343 WvK welk artikel als volgt luidt:

“Verliezen of schaden, door eigen schuld van een verzekerde veroorzaakt, komen niet ten laste van de verzekeraar. Hij is zelfs bevoegd om de premie te behouden of te vorderen, indien hij reeds begonnen had enig gevaar te lopen.”

Dit artikel bepaalt dat geen verlies of schade, door eigen schuld van de verzekerde veroorzaakt, ten laste van de assuradeur komt. De ratio van de onderhavige bepaling is dat, wanneer verzekeringnemer en assuradeur overeenkomen dat deze laatste het gevaar zal lopen, de assuradeur bij de beoordeling van het risico mag uitgaan van normale voorzichtigheid bij de verzekerde, de omstandigheden van het geval in aanmerking genomen.⁵⁹

Om uitkering te weigeren op grond van eigen schuld dient de verzekeraar dus een beroep te doen op artikel 343 WvK. De grondslag van dat artikel bepaalt dat de verzekeraar geen schade vergoedt die is veroorzaakt door opzet dan wel roekeloosheid van de verzekerde.⁶⁰ De verzekeraar gebruikt de eigen schuld-bepaling wanneer hij van mening is dat de verzekerde de schade had kunnen voorkomen of de schade heeft beoogd. De verzekeraar wil met een beroep op deze uitsluiting voorkomen dat hij een uitkering hoeft te doen aan de verzekerde. De eigen schuld-bepaling werkt dan ook als een exoneratie voor assuradeuren. Het is de mogelijkheid

⁵⁹ H.J. Scheltema/F.H.J. Mijnsen, 1998, p. 555.

⁶⁰ S.W.J. Lamberts, 2006, p. 266.

van verzekeraars om bij schade van de verzekerde uitkering te weigeren, wanneer de verzekerde deze schade opzettelijk heeft toegebracht of zulke gedragingen heeft verricht waardoor de schade vermoedelijk zou ontstaan.

Het woord schuld wordt in de rechtstaal in verschillende betekenissen gebruikt.⁶¹ Een van die betekenissen is verkeerde handelwijze. Het is nu deze betekenis die aan het woord schuld wordt toegekend in de uitdrukking 'eigen schuld' ongeacht of we nu te maken hebben met art. 343 WvK dan wel met de wettelijke verplichting tot schadevergoeding opgenomen in het Burgerlijk Wetboek in de artikelen 1264 t/m 1267. Het woord schuld wordt in dergelijke gevallen niet gebruikt in verband met een aantasting van rechten van anderen maar als aanduiding van een te kort schieten in de zorg voor eigen belangen.⁶²

Er zijn duidelijke verschillen tussen beide vormen van schuld. Allereerst kan genoemd worden het dogmatische feit dat het in art. 343 WvK-gevallen gaat om een contractuele aanspraak op schadevergoeding terwijl de artikelen uit het Burgerlijk Wetboek handelt over een wettelijke aanspraak op schadevergoeding.

Als tweede verschilpunt kan genoemd worden het feit dat in geval van eigen schuld in de zin van art. 343 WvK de verzekerde zijn gehele aanspraak op schadevergoeding verliest ongeacht het aandeel van het verwijtbare gedrag in de ontstane schade, terwijl bij de toepassing van wettelijke schadevergoedingsplicht uit het BW de eigen schuld van de benadeelde slechts leidt tot een vermindering van de aanspraak op schadevergoeding evenredig naar de mate waarin de eigen schuld tot de schade heeft bijgedragen.⁶³ Art. 343 WvK kent dus een alles- of niets karakter.

Als derde en laatste verschilpunt is het feit dat het begrip 'eigen schuld' uit het BW meer omvat dan de term eigen schuld ex art. 343 WvK. Hoewel juristen eigen schuld in het BW over het algemeen aanduiden als het 'eigen schuld-artikel', wordt er in het BW niet gesproken van eigen schuld van de benadeelde maar van een omstandigheid die aan deze kan worden toegerekend.⁶⁴ Dit laatste brengt mee dat bij de toepassing van de artikelen uit het BW, niet alleen verwijtbaar gedrag van de benadeelde maar ook omstandigheden die voor risico van de benadeelde zijn een rol spelen; de grondslag van toerekening kan immers zowel schuld als risico zijn. De term

⁶¹ Asser-Hartkamp I, II e druk, Deventer 2000, p. 380.

⁶² Asser-Hartkamp 1,11° druk, Deventer 2000, p. 380 en H.J. Scheltema/F.H.J. Mijnsen, 1998, p. 198.

⁶³ H.J. Scheltema/F.H.J. Mijnsen 1998, p. 198.

⁶⁴ Asser-Hartkamp I, II e druk, Deventer 2000, p. 383.

eigen schuld ex art. 343 WvK omvat blijkens de rechtspraak en de literatuur daarentegen slechts verwijtbaar gedrag van de verzekerde zelf.⁶⁵

Dit laatste treft men onder andere aan in het X/Interpolis-arrest.⁶⁶ Het ging in dit arrest om een geval waarin een brandassuradeur weigerde uit te keren aan een verzekerde omdat er sprake was van merkelijke schuld van de verzekerde in de zin van art. 360 WvK; de verzekerde had de brand immers zelf gesticht. De verzekerde stelde daarentegen dat van merkelijke schuld in de zin van art. 360 WvK in dit geval geen sprake was; de brandstichting kon hem immers op grond van een geestesstoornis niet verweten worden. De Hoge Raad stelde de verzekerde in het gelijk maar merkte wel op dat in het algemeen de verzekerde de geestesstoornis moet bewijzen als de assuradeur die betwist.

De afgelopen decennia is de bescherming van de verzekerde, in de literatuur en jurisprudentie, steeds centraler komen te staan. Dit heeft zijn weerslag in het karakter van de nieuwe wettelijke regeling zoals dat in Nederland vanaf 2006 het geval is. Het vertrouwensbeginsel en de sociale functie van de verzekering kunnen onder meer worden aangemerkt als kernpunten van de verzekeringsovereenkomst.⁶⁷

Orsouw beschrijft deze twee begrippen als volgt:⁶⁸

‘Het vertrouwensbeginsel wordt in de regel met name in verband gebracht met de bescherming van de verzekeraar, bijvoorbeeld tegen de verzekeringnemer die belangrijke informatie heeft verzwegen bij het aangaan van de verzekering of tegen de verzekerde die heeft gefraudeerd door na een schadeval een te hoge schade op te geven.[...] Met de sociale functie van de verzekering wordt bedoeld op het gegeven dat een verzekering de individuele verzekerde bescherming biedt door de (financiële) risico's die dit individu loopt, af te wentelen op een collectief.’

De verhouding tussen beide kernbegrippen kunnen met de jaren verschillen. In de nieuwe wettelijke regeling in Nederland, boekt de sociale functie terrein ten koste van het vertrouwensbeginsel. De assuradeuren zijn sceptisch tegenover deze ontwikkelingen omdat de verzekerde meer bescherming geniet ten opzichte van de verzekeraar.⁶⁹ Deze thesis geeft dan

⁶⁵ Asser-Hartkamp I, 2000, p. 384.

⁶⁶ HR 27-3-1987, NJ 1987, 658

⁶⁷ E.M. Orsouw, 2006 nr. 3 p. 17.

⁶⁸ E.M. Orsouw, 2006 nr. 3 p. 17.

⁶⁹ E.M. Orsouw, (2006) nr. 3 p. 56.

ook een antwoord op de vraag als de verzekerde wordt beschermd in geval van eigen schuld bij schadeverzekeringen.

Eigen gebrek

Eigen gebrek is alle schade die voortkomen uit tekortkomingen of defecten van een product zelf. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan slijtage die ervoor zorgt dat een product niet meer naar behoren kan worden gebruikt. Eigen gebrek kan alleen betrekking hebben op schade aan producten en wordt over het algemeen niet door de verzekering vergoed. Eigen gebrek mag meeverzekerd worden.

Artikel 318 WvK luidt als volgt:

‘Tot vergoeding voor schade of verlies uit eenig gebrek, eigen bederf, of uit den aard en de natuur van de verzekerde zaak zelve onmiddellijk voortgesproten, is de verzekeraar slechts gehouden, indien ook daarvoor uitdrukkelijk verzekerd werd.’

Renunciatie

Het doen van afstand van een recht. Zo wordt bij diverse verzekeringsvormen (brand-, machinebreuk-, computerverzekeringen) gerenuncieerd aan artikel 318 WvK dat de verzekeraar het recht geeft om schade, die voortvloeit uit eigen gebrek of uit de aard en de natuur van de verzekerde zaak, niet te vergoeden.⁷⁰ Verzekeringsmaatschappijen maken het mogelijk om toch af te wijken van art. 318 WvK. Verzekeringsmaatschappijen bieden het aan dat eigenschuld meeverzekerd kan worden.

Schuldgradaties

Nu komt de vraag welke schuldgradaties er te onderscheiden zijn. Van zwaar naar licht zijn achtereenvolgens te noemen:⁷¹

- opzet als oogmerk
 - opzet als zekerheidsbewustzijn
 - opzet als waarschijnlijkheidsbewustzijn
 - opzet als mogelijkheidsbewustzijn
 - grove schuld (roekeloosheid)
- } Voorwaardelijk Opzet

⁷⁰ <https://www.economischwoordenboek.nl/?zoek=renunciatie>.

⁷¹ M.M. Mendel en P.L. Wery, 2010, p. 47.

- merkelijke schuld
- (lichte)schuld (gewone schuld)

Gewone schuld in verzekeringstechnische zin is die mate van “verwijtbaar” handelen die ongelukjes van alle dag veroorzaken. Gewone schuld wordt als zodanig genoemd in artikel 343 WvK. Deze bepaling zoals te vinden is in artikel 343 WvK die de verzekeraar de mogelijkheid biedt om dekking te weigeren ingeval van eigen gewone schuld, vond haar oorsprong in de transportverzekeringspraktijk in de 18/19e eeuw. Nadat een ladingbelanghebbende zijn goederen ten vervoer had aangeboden, moest hij maar hopen dat het goed aankwam. Dientengevolge werd van de vervoerder een uiterste zorg verwacht ten aanzien van uitrusting van het schip en het voltooien van de reis. De vervoerder kon zich dan ook niet tegen eigen schuld verzekeren, omdat de veiligheid van de bemanning, de lading en eventuele reizigers vereisten, dat de meest grote zorg werd betracht ten aanzien van uitrusting van schepen en het voltooien van de reis. Het werd dan ook strijdig geacht met de goede zeden om toe te laten dat de vervoerder de gevolgen van eigen fouten op een ander kon afwentelen.⁷²

Praktisch gezien was de eigen schuld bepaling in artikel 343 a WvK al grotendeels uit de gratie geraakt. In vele polissen werd gerenuncieerd aan artikel 343 Koophandel. Bij sommige verzekeringen lag het zelfs naar de aard van de verzekering al voor de hand dat eigen schuld als uitsluiting onbestaanbaar was. Denk daarbij aan de aansprakelijkheidsverzekeringen.⁷³

Verzekeringen die thans het dichtst bij komen bij een uitsluiting met een “lichte” graad van schuld zijn veelal de verzekeringen die het risico van verlies of diefstal van roerende verzekerde zaken dekken. Die verzekeringen kennen veelal een uitsluiting voor “schuld” aan de zijde van de verzekerde, doorgaans in de vorm van een clause die de verzekerde verplicht gegeven de omstandigheden de normale voorzichtigheid in acht te nemen ter voorkoming van verlies en van diefstal van verzekerde zaken.⁷⁴

⁷² Prof. Mr. B. Wessels, Prof. Mr. A.J. Verheij, derde druk, p. 467.

⁷³ Prof. Mr. B. Wessels, Prof. Mr. A.J. Verheij, derde druk, p. 467.

⁷⁴ Prof. Mr. B. Wessels, Prof. Mr. A.J. Verheij, derde druk, p. 470.

3.2 Wettelijk kader

Het Surinaamse verzekeringsrecht wordt, op het gebied van eigen schuld, gekenmerkt door de artikelen 343 en 360 WvK. Deze artikelen zijn meer dan een decennia oud.

Artikel 343 WvK luidt als volgt:

‘ Verliezen of schaden, door eigen schuld van een verzekerde veroorzaakt, komen niet ten laste van de verzekeraar. Hij is zelfs bevoegd om de premie te behouden of te vorderen, indien hij reeds begonnen had enig gevaar te lopen. ’

Dit artikel komt overeen met artikel 276 WvK (het oude Nederlandse verzekeringsrecht)

Onder het Surinaamse verzekeringsrecht hebben verzekeraars, naast artikel 343 WvK, ook de mogelijkheid om uitkering te weigeren op grond van 360 WvK. Dit artikel heeft specifiek betrekking op brand en luidt:

‘ De verzekeraar is ontslagen van de verplichting tot voldoening van de schade, indien hij bewijst, dat de brand door merkelijke schuld of nalatigheid van de verzekerde zelve veroorzaakt is. ’

Dit artikel komt overeen met artikel 294 WvK (het oude Nederlandse verzekeringsrecht)

De reikwijdte van artikel 360 WvK gaat in beginsel verder dan die uit 343 WvK. De verzekeraar dient in artikel 360 WvK namelijk te bewijzen dat de brand door merkelijke schuld of nalatigheid van de verzekerde veroorzaakt wordt. In de praktijk werd na verloop van tijd deze norm (merkelijke schuld) voor alle verzekeringen gehanteerd. Deze twee artikelen geven de algemene regel dat verlies of schade die veroorzaakt werd door de eigen schuld van de verzekerde van dekking werd uitgesloten. ‘De ratio die aan deze bepaling ten grondslag ligt, is dat wanneer de verzekeringnemer en de verzekeraar overeenkomen dat de laatste het gevaar zal lopen, de verzekeraar bij de beoordeling van het risico mag uitgaan van normale voorzichtigheid.’⁷⁵ Verzekerd wordt aldus het gevaar van de ‘goede huisvader’.⁷⁶

Het verzekeringsrechtelijk begrip ‘eigen schuld’ kent verschillende gradaties, variërend van culpa levissimima⁷⁷ tot opzet als zwaarste categorie.⁷⁸ De twee zwaarste schuldvormen, opzet als oogmerk en opzet als zekerheidsbewustzijn, zijn niet te verzekeren doordat dit zich zou

⁷⁵ N. van Tiggele van der Velde, 2008, p. 301.

⁷⁶ P. Clausing en J.H. Wansink, Mr. C. Asser’nr. 350 & van Tiggele van der Velde, 2008, p. 301.

⁷⁷ R. de Corte, 2005, p. 557.

⁷⁸ P. Clausing en J.H. Wansink, 2007, nr. 353.

doorkruisen met de openbare orde en goede zeden.⁷⁹ De verschillende gradaties in het eigen schuld leerstuk zijn van belang omdat daar rechtsgevolgen aan vastgeknoopt kunnen worden. Een rechtsgevolg zal zwaarder zijn naar mate de gradatie hoger ligt, zo zal iemand bewust vermoorden een ander rechtsgevolg hebben dan iemand per ongeluk aanrijden met een personenwagen. Het is dus steeds van belang vast te stellen van welke schuldgraad sprake is om te kunnen beoordelen of de verzekering in casu dekking biedt. De ruime term eigenschuld biedt dan ook geen houvast. In het Surinaamse verzekeringsrecht is de schade ontstaan door merkelijke schuld en nalatigheid niet gedekt. De verzekeraar kan in de voorwaarden regelen welke vormen wel en niet gedekt zijn.⁸⁰

Onder eigen schuld als bedoeld in art. 343 WvK wordt verstaan het door de verzekerde tekortschieten in de zorg ter voorkoming van schade.⁸¹ Dit begrip is echter weinig precies; onder deze term vallen alle mogelijke schuldgradaties van lichte schuld tot opzet als oogmerk.⁸² Gebruik van de weinig precieze term eigen schuld is om een drietal redenen af te raden. Als eerste punt wordt het volgende onder de aandacht gebracht. Algemeen wordt aangenomen dat art. 343 WvK van regelend recht is.⁸³ Assurateurs hebben de mogelijkheid eigen schuld mee te verzekeren. Toch kent dit meeverzekeren enige beperking bijvoorbeeld boek 3 artikel 40 Concept Surinaams Burgerlijk Wetboek bepaalt dat rechtshandelingen niet in strijd mogen zijn met de openbare orde of de goede zeden. In de praktijk komt dit er in het algemeen op neer dat alleen de verzekeringsovereenkomst waarbij de assuradeur zich verbindt schade te vergoeden die de verzekerde met opzet heeft veroorzaakt in strijd is met de goede zeden en de openbare orde.⁸⁴ Geconcludeerd kan dus worden dat het steeds van belang is vast te stellen van welke schuldgraad er sprake is om te kunnen beoordelen of de verzekering in casu dekking biedt; de ruime term eigen schuld biedt dan geen houvast.

Vervolgens kan genoemd worden het punt dat de aard van de verzekering mee kan brengen dat een beroep van de assuradeur op art. 343 WvK in veel gevallen van eigen schuld van de verzekerde niet mogelijk is. In dit verband is te denken aan de aansprakelijkheidsverzekering

⁷⁹ P. Clausing en J.H. Wansink, 2007, nr. 353.

⁸⁰ Informatie verkregen uit vraaggesprek met K. Mertodikromo, verzekeringsagent PARSASCO.

⁸¹ H.J. Scheltema/F.H.J. Mijnsen, 5e druk, 1998, p.198.

⁸² A.H. Buijze spreekt in dit verband van het 'ladderprobleem', VA 1995, p.129. Zie voor een helder schema waarin alle schuldgraden van zwaar naar licht zijn verwerkt M.M. Mendel, van Wassenaer van Catwijckbundel, 1993, p.114.

⁸³ J.H. Wansink, 2e druk, Zwolle 1994, p. 234; P.L. Wery, 8e druk, Deventer 1995, p. 76; Asser-Clausing-Wansink, 1998, p. 244-247; H.J. Scheltema/F.H.J. Mijnsen, 5e druk, 1998, p. 200 en p. 202- 2044 alsook Ph.H.J.G. van Huizen, , 2 e druk, Lelystad 1999, p. 127.

⁸⁴ HR 30-5-1975, NJ 1976, 572.

waar een beroep van de assuradeur op eigen schuld veelal pas zal slagen indien er sprake is van opzet als oogmerk of opzet als zekerheidsbewustzijn van de verzekerde.⁸⁵

Tenslotte is nog van belang het feit dat de wet bij bepaalde verzekeringen een specifieke schuld-eis stelt. In dit kader valt te noemen art. 360 WvK, welk artikel voor de brandverzekering merkelijke schuld van de verzekerde vereist. Uit deze bepaling volgt dat brandschade veroorzaakt door lichte schuld, bijvoorbeeld het omstoten van een brandende kaars, toch door de assuradeur vergoed dient te worden.⁸⁶ De ratio van deze verzwaarde schuldeis is dat een verzekerde zich juist tegen klein menselijk falen met grote financiële gevolgen wil verzekeren. Gezien het feit dat bij bepaalde verzekeringen de aanwezigheid bij de verzekerde van een zeer lichte mate van eigen schuld er niet toe leidt dat de assuradeur van zijn verplichting tot uitkering bevrijd is, is het van belang in ieder individueel geval vast te stellen welke schuldgraad in casu aanwezig is. Zonder deze vaststelling is het immers onmogelijk aan te geven of in casu de eigen schuld regeling een rol speelt.

Omdat het in kader van mijn onderzoek te ver zou voeren al de mogelijke schuldgradaties te bespreken, wordt dit onderzoek beperkt tot de volgende drie sub paragrafen welke in de jurisprudentie en de doctrine het nodige stof hebben doen opwaaien. In de volgende paragraaf zullen achtereenvolgens de schuldgradaties merkelijke schuld, grove schuld en voorwaardelijk opzet worden besproken.

3.3 Enige schuldgradaties nader bekeken: merkelijke schuld, grove schuld en voorwaardelijk opzet

3.3.1 Merkelijke schuld

Naar algemeen zowel in literatuur als in jurisprudentie wordt aangenomen is merkelijke schuld een lichtere vorm van schuld dan grove schuld/roekeloosheid en een zwaardere vorm van schuld dan (gewone) eigen schuld.⁸⁷ Dat het een zwaardere schuldgraad betreft dan “gewone schuld” volgt uit het arrest van de Hoge Raad, bekend onder de naam Keulse autodiefstal.⁸⁸

⁸⁵ HR 30-5-1975, NJ 1976, 572, HR 11-11-1988, NJ 1989, 362 en HR 18-10-1996, NJ 1997, 32.

⁸⁶ Ph.H.J.G. van Huizen, Lelystad 1999, p. 126.

⁸⁷ H.J. Scheltema/F.H.J. Mijnsen, 1998, p. 113.

⁸⁸ H.R. 17 juni 1988, NJ 1988, 966.

Uit de uitspraak kan worden afgeleid dat indien verzekeraars zich zouden willen beroepen op artikel 343 WvK er meer moet zijn dan gewone schuld. De zogenaamde “ongelukjes van alledag”, waarvan verzekerde mogelijk een “verwijt” kan worden gemaakt, vallen niet onder de uitsluiting van art. 343 Wetboek van Koophandel. Immers voor dergelijke ongelukjes biedt een verzekering juist dekking. Als geen mens meer een foutje maakt, worden verzekeringen uiteindelijk overbodig; er is geen kans op schade.

De Hoge Raad laat op voormelde overweging volgen:

“Met het woord “merkelijke” in artikel 343 WvK wordt aangeduid dat niet voldoende is dat de verzekerde enige, al is het slechts lichte, schuld heeft, maar dat sprake moet zijn van een ernstige mate van schuld”

Art. 360 WvK geeft voor de brandverzekering een van art. 343 WvK afwijkende regel. Volgens eerstgenoemde bepaling is de brandassuradeur pas bevrijd van zijn uitkeringsverplichting wanneer de schade door merkelijke schuld van de verzekerde is veroorzaakt,⁸⁹ dat wil zeggen een ernstige mate van schuld. Hoe ernstig dient de mate van schuld nu te zijn, wil men van merkelijke schuld kunnen spreken? Art. 360 WvK eist zoals gezegd merkelijke schuld. Dit betekent in vergelijking met art. 343 WvK in ieder geval dat toerekening aan de verzekerde pas in een later stadium begint: lichte schuld is niet voldoende. Het meest vergaand is de leer dat merkelijke schuld vrijwel elk onderscheidend vermogen mist: het valt samen met grove schuld, ook wel roekeloosheid genoemd.⁹⁰ In die visie is de ontheffingsgrond merkelijke schuld voor assuradeurs vanwege de bewijslast moeilijk bereikbaar. Een andere opvatting die mijns inziens de voorkeur verdient, is deze: merkelijke schuld omvat uiteraard ook grove schuld maar machtigt ook tot toerekening van gedrag van de verzekerde aan deze laatste dat nog niet als grove schuld te kwalificeren is.⁹¹ In dit geval is de ontheffingsgrond merkelijke schuld voor assurdeurs bereikbaarder omdat het bewijs minder problemen zal geven. Scherpe afbakeningen

⁸⁹ Het arrest van de Hoge Raad van 20-11-1998, NJ 1999, 85 maakt duidelijk dat het voor brandassuradeuren een zeer moeilijke zaak is om uit een combinatie van feiten, omstandigheden en verklaringen zodanige conclusies te produceren dat een beroep op art. 294 WvK slaagt.

⁹⁰ HR 17-6-1988, NJ 1988, 966.

⁹¹ Zie bijvoorbeeld H.J. Scheltema/F.H.J. Mijnsen, 5e druk, 998, p. 212-213. Mijnsen merkt op dat merkelijke schuld dan samen zou vallen met bewuste roekeloosheid. Bewuste roekeloosheid is naar mijn mening evenwel een vorm van grove schuld. Naast bewuste roekeloosheid maakt echter ook de onbewuste roekeloosheid deel uit van de schuldgradatie grove schuld.

tussen merkelijke schuld en grove schuld zijn er niet, maar dat merkelijke schuld eigen onderscheidend vermogen heeft is wel degelijk uitgangspunt in de rechtspraak.⁹²

Uit de rechtspraak blijkt dat een beroep op art. 360 WvK mogelijk is. Zowel in gevallen waarin er sprake is van grove schuld van de verzekerde, dat wil zeggen roekeloosheid van de verzekerde, als in gevallen waarin er sprake is van gedrag van de verzekerde dat weliswaar niet als grove schuld kan worden gekwalificeerd maar te ernstig is om met lichte schuld te worden afgedaan: merkelijke schuld is blijkens de jurisprudentie dus geen synoniem van grove schuld. Een voorbeeld van een uitspraak waarin een beroep art. 360 WvK werd gehonoreerd en er sprake was van gedrag van de verzekerde dat weliswaar niet als grove schuld kon worden aangemerkt maar te ernstig was om met lichte schuld te worden afgedaan, is het arrest van het Hof Amsterdam van 8-9-1988.⁹³ Het ging in dit arrest om brandschade bij doe-hetzelf-werkzaamheden. Een verzekerde besloot op zekere dag zijn parketvloer te lakken. Na de parketvloer van de woonkamer met benzine te hebben gereinigd en een deel van die vloer te hebben gelakt, verliet de verzekerde het pand. In de kamer bevonden zich in de buurt van de open haard een niet gesloten blik benzine, een geopend blik vloerlak, enige in benzine gedrenkte lappen en een jerrycan met benzine. Tevens lag bij de haard een na het lakken gerookte pijp waarvan de verzekerde niet wist of die gedoofd was. Er brak vervolgens brand uit. De assuradeur weigerde met een beroep op art. 360 WvK te betalen. Het hof was van mening dat een normaal handelend persoon niet de woning zou verlaten zonder het risico te elimineren dat de smeulende tabaksresten in de buurt van de brandbare voorwerpen tot brand zouden leiden. Een handelen zoals zojuist omschreven is zo onvoorzichtig dat van merkelijke schuld kan worden gesproken.

Een voorbeeld van een uitspraak waarin de rechter het beroep van de assuradeur op art. 360 WvK honoreerde en er wel sprake was van roekeloos gedrag is het arrest van het Hof Den Bosch van 22-1-1980.⁹⁴ Het ging hier om een geval waarin een verzekerde in zijn slaapkamer een nog brandende lucifer gooide in een denkbeeldige asbak waarvan hij dacht dat die op het bed stond. In werkelijkheid bleek de asbak niet aanwezig te zijn. De verzekerde verliet hierna de slaapkamer, waarna brand in die kamer is ontstaan. De brandassuradeur weigerde aan de verzekerde uit te keren omdat hij van mening was dat hier sprake was van merkelijke schuld

⁹² HR 17-6-1988, NJ 1988, 966.

⁹³ Hof Amsterdam 8-9-1988, S&S 1990, 33.

⁹⁴ Hof Den Bosch 22-1-1980, NJ1980, 478.

in de zin van art. 360 WvK. Het Hof oordeelde dat de handelwijze van de verzekerde een schoolvoorbeeld was van merkelijke schuld in de zin van art. 360 WvK, waaraan de strafrechtelijke vrijspraak van de verzekerde niet afdeed.

De zwaardere eis die art. 360 WvK stelt aan een beroep van de assuradeur op eigen schuld in geval van een brandverzekering is begrijpelijk: brand wordt in de meeste gevallen immers veroorzaakt door lichte schuld van de verzekerde, doordat de zorg die men dagelijks voor zijn bezittingen heeft weleens verslapt; het is zelfs voor een groot gedeelte dit gevaar waartegen men zich wil verzekeren.⁹⁵ Dezelfde ratio bestaat echter ook bij verschillende andere verzekeringen waarvan de diefstalverzekering het belangrijkste voorbeeld is.⁹⁶ Vele auteurs zijn dan ook van mening dat art. 360 WvK analogisch mag worden toegepast op alle verzekeringen die gelijk de brandverzekering het risico van alle dag dekken.⁹⁷

Merkelijke schuld uit artikel 360 Wetboek van Koophandel is door de Hoge Raad in het arrest van Kasteren/NN⁹⁸ gedefinieerd als een ernstige mate van schuld. In het arrest Amev/Meyerink is hieraan later meer reliëf gegeven. Zo is derhalve ook sprake van merkelijke schuld indien het gaat om een gedraging die, al is de verzekerde zich daarvan niet bewust, naar objectieve maatstaven een zodanig aanmerkelijke kans op schade met zich brengt dat de verzekerde zich van dat gevaar bewust had behoren te zijn en door zich van die gedraging niet te onthouden in ernstige mate tekort schiet in de zorg ter voorkoming van schade. Dit blijkt uit de volgende passage uit het arrest Amev/Meyerink:

‘Met het begrip merkelijke schuld in artikel 360 wordt een ernstige mate van schuld aangeduid. Bij lichtere graden van schuld blijft de verplichting tot uitkering van de (brand)verzekeraar in stand, omdat minder ernstige vormen van nalatigheid en onvoorzichtigheid nu juist zijn te rekenen tot de gevaren waartegen de verzekering dekking biedt. Bij de beantwoording van de vraag welke mate van zorg de verzekeraar van de verzekerde mag verwachten, kan als uitgangspunt gelden dat hij zich onthoudt van gedragingen waarvan hij weet of behoort te weten dat een aanmerkelijke kans bestaat dat deze tot schade zullen leiden. Van merkelijke schuld in de zin van artikel 360 WvK is derhalve ook sprake indien het gaat om een gedraging die, al is de verzekerde zich daarvan niet bewust, naar objectieve maatstaven een zodanig aanmerkelijke kans op schade

⁹⁵ P.L. Wery, 8e druk, Deventer 1995, p. 74.

⁹⁶ Dorhout Mees, t, 4e druk, Zwolle 1967, p. 271.

⁹⁷ P.L. Wery, 8 e druk, Deventer 1995, p. 74 en T.J.

⁹⁸ HR 17 juni 1988, NJ 1988, 966 (Van Kasteren / NN).

*met zich brengt dat de verzekerde zich van dat gevaar bewust had behoren te zijn en door zich van die gedraging niet te onthouden in ernstige mate tekort schiet in de zorg ter voorkoming van schade.*⁹⁹

Om de bewijsproblematiek tegen te gaan stelt Tiggele- van der Velden in een naar mijn mening juiste opvatting dat er ook sprake kan zijn van merkelijke schuld indien de verzekerde zich van het ontstaan van schade door een gedraging niet bewust is, maar wel bewust had moeten zijn. Hiermee wordt in een belangrijke mate tegemoet gekomen aan de bewijsproblematiek die er anders heerst voor de verzekeraar. Het is voor de verzekeraar vrijwel onmogelijk om een innerlijke gesteldheid of intentie van de verzekerde aan te tonen.¹⁰⁰

De lat voor een geslaagd beroep op merkelijke schuld ligt hoog voor de verzekeraar en dat is ook zichtbaar in de jurisprudentie.¹⁰¹ Zo werd merkelijke schuld door de Hoge Raad aangenomen bij het in de auto achterlaten van een groot aantal sieraden en andere waardevolle spullen. Een lammycoat lag in het zicht en deze werd uit de wagen gestolen. Bovendien betrof het een drukke winkelstraat.¹⁰² Ook werd het stoken van een vuurtje na een periode van hitte en droogte nabij een met riet bedekte schuur door de Hoge Raad als merkelijke schuld bestempeld.¹⁰³ In 2002 heeft een lasser het nagelaten, alvorens te gaan lassen, brandbare voorwerpen rondom de laswerkzaamheden te verwijderen. Eén jaar later heeft een lasser in de buurt van een opvangbak met wasbenzine laswerkzaamheden verricht, beide werden bestempeld als merkelijke schuld.¹⁰⁴

3.3.2 Grove schuld(roekeloosheid)

Merkelijke schuld richt zich meer op het voorkomen van de schade, roekeloosheid richt zich meer op het doen ontstaan van de schade.

Art. 343 WvK is van aanvullend recht: partijen hebben dan ook de mogelijkheid bepaalde schuldgraden mee te verzekeren.¹⁰⁵ In de literatuur wordt over het algemeen aanvaard dat grove schuld kan worden meeverzekerd.¹⁰⁶ Het is op het eerste gezicht vreemd dat eigen grove schuld kan worden meeverzekerd terwijl de aansprakelijkheid voor de gevolgen van eigen grove

⁹⁹ HR 4 april 2003, NJ 2004,536, r.o. 3.5 (Amev / Meyerink).

¹⁰⁰ N. van Tiggele-van der Velde, Deventer: Kluwer 2008, p. 303-307.

¹⁰¹ J.H. Wansink, AV&S 2004, nr.12, p. 2.

¹⁰² HR 17 juni 1988, NJ 1988, 966.

¹⁰³ HR 5 januari 2001, JOL 2001.

¹⁰⁴ HR 4 april 2003, NJ 2004, 536.

¹⁰⁵ HR 11-1-1991, NJ 1991, 271.

¹⁰⁶ P.L. Wery, 8 e druk, Deventer 1995, p.74 en T.J. Dorhout Mees, 4e druk, Zwolle 1967, p. 354.

schuld niet door middel van een exoneratiebeding kan worden uitgesloten aldus het bekende Röntgenoloog-arrest.¹⁰⁷ In beide gevallen wordt immers het risico voor eigen fouten van een contractspartij op zijn wederpartij gelegd. De tegenstelling is wellicht minder vreemd indien men bedenkt dat in geval van een schadeverzekeringsovereenkomst de verplichting tot het betalen van een schadevergoeding aan de verzekerde vrijwillig door de assuradeur wordt aangegaan terwijl het bij een exoneratiebeding gaat om een beperking van een wettelijke verplichting tot schadevergoeding.¹⁰⁸ Verder zal een uitbreiding van het recht op schadevergoeding natuurlijk altijd op minder weerstand stuiten dan een beperking van dit recht.¹⁰⁹

3.3.3 Voorwaardelijk opzet

Als men de 'schuldladder' bekijkt, blijkt dat de grens tussen opzet en schuld ergens ligt tussen voorwaardelijke opzet, een verzamelterm van opzet als mogelijkheidsbewustzijn en opzet als waarschijnlijkheidsbewustzijn, en bewuste grove schuld. Een analyse van beide termen levert op dat de termen een gemeenschappelijk kenmerk hebben maar dat zij ook op een belangrijk punt van elkaar verschillen. Als gemeenschappelijke eigenschap kan worden genoemd dat in beide gevallen de verzekerde op de hoogte was van het feit dat zijn gedraging een bepaald te vermijden gevolg teweeg zou kunnen brengen. Het grote verschil tussen beide is echter dat in geval van voorwaardelijke opzet de verzekerde de kans dat het gevolg zal intreden accepteert, terwijl bij bewuste grove schuld de verzekerde denkt dat het gevolg zal uitblijven en hij daarom zijn gedraging vervolgt. Voorwaardelijke opzet is dus laakbaarder dan bewuste grove schuld. In de literatuur blijkt het onderscheid tussen bewuste grove schuld en voorwaardelijke opzet vaak moeilijk hanteerbaar: het is immers problematisch uit gedragingen af te leiden wat zich in de psychische van de mens heeft afgespeeld.¹¹⁰

Van opzet als waarschijnlijkheidsbewustzijn is sprake wanneer de gevolgen van een handelen naar alle waarschijnlijkheid zullen intreden. Het gevolg is niet met zekerheid vast te stellen, echter het is wél waarschijnlijk dat het zich voordoet. Als de verzekerde de handeling toch doorzet en de schade doet zijn intrede, is er sprake van deze vorm.

Opzet als mogelijkheidsbewustzijn is de laatste vorm van opzet. Indien een verzekerde weet dat een bepaald gevolg van zijn handelen in zou kunnen treden, maar ondanks dit bewustzijn

¹⁰⁷ HR 14-4-1950, NJ 1951,17.

¹⁰⁸ Dit onderscheid wordt ook door Mijnsen benadrukt. Zie H J. Scheltema/ F.H.J. Mijnsen,1998, p. 204.

¹⁰⁹ F.H.J. Mijnsen, 1998, p. 206.

¹¹⁰ J.H. Wansink, 1994, p. 236.

ervoor kiest om door te gaan met de handeling, is er sprake van voorwaardelijk opzet. Een voorbeeld hiervan is het bekende arrest Aegon/Van der Linden¹¹¹ en het Bierglas arrest.¹¹²

Bierglasarrest

Richtinggevend voor de verzekeraarbaarheid van voorwaardelijke opzet is de uitspraak van de Hoge Raad in het notoire Bierglas-arrest uit 1975. 'De minderjarige M. wordt met twee vrienden door een zekere B. uit een café verwijderd, waarna de laatste achter hen het hek dicht doet. M. werpt, in zijn woede over de gang van zaken, een bierglas dat hij in zijn hand heeft tegen het hek. Splinters van het glas treffen het oog van het slachtoffer. Dader M. is meeverzekerd op de door zijn vader bij de Goudse afgesloten AVP -verzekering. De verzekeraar door M. in vrijwaring opgeroepen is van mening dat hij niet tot dekking gehouden is, onder meer met een beroep op het feit dat hier sprake was van voorwaardelijke opzet en verzekering tegen aansprakelijkheid voor met voorwaardelijk opzet veroorzaakte schade nietig is, als zijnde in strijd met de goede zeden en/of de openbare orde. In cassatie wordt dit verweer verworpen.' De Hoge Raad stelde dat opzettelijk veroorzaakte schade in beginsel niet wordt gedekt door de verzekeraar aangezien dit in strijd is met de wet, goede zeden en/of de openbare orde uit artikel 3:40 BW. Echter, de Hoge Raad maakt een uitzondering voor de aansprakelijkheidsverzekering. Dit is redelijk vanwege de aard van een aansprakelijkheidsverzekering die weliswaar door de verzekerde is gesloten in zijn eigen belang, maar in feite is deze tevens in het belang van eventuele slachtoffers, zodat recht op uitkering zo min mogelijk beperkt dient te worden.

Na dit arrest hebben veel verzekeraars de zogenaamde 'opzetclausule' bij een aansprakelijkheids- verzekering opgenomen, deze luidt:

'Niet gedekt is de aansprakelijkheid van een verzekerde voor schade die voor hem of haar het beoogde of zekere gevolg is van zijn/haar handelen'. Volgens de Hoge Raad valt onder deze clausule opzet als oogmerk en opzet als zekerheids of noodzakelijkerheidsbewustzijn, maar niet voorwaardelijke opzet.

In Suriname is dit 'opzetclausule' ook in de polisvoorwaarden bij de SOR opgenomen.

¹¹¹ HR 6 november 1998, NJ 1999, 200.

¹¹² Zie: HR 30 mei 1975, NJ 1976, 572.

Aegon/Van der Linden

Het baanbrekende arrest Aegon versus van der Linden gaat over een mishandeling in een café. De heer van der Linden betrad een café en zag daar een bekende vrouw staan. Deze vrouw vierde haar verjaardag met vrienden. Van der Linden wilde haar daarom feliciteren en drie zoenen geven. Een man naast haar zei ‘er wordt niet gekust’, herhaalde dit en duwde van der Linden weg. Van der Linden ging verhaal halen en de dader sloeg hem tegen het oog. Het slachtoffer viel op de grond en de dader sloeg en schopte hem nog een aantal keer. Tenslotte werd aan zijn haar getrokken en werd een kniestoot in het gezicht gegeven. De dader droeg bovendien een zegelring. Van der Linden hield blindheid aan één oog over van deze geweldpleging. De Hoge Raad gebruikt een zuiver subjectieve benadering. Aangezien de dader het letsel niet bewust heeft toegebracht, misschien wel verwacht, valt de dekking niet uit te sluiten.

In een later arrest krabbelde de Hoge Raad terug van de gehanteerde benadering uit dit arrest. Het arrest Bastings/Interpolis kan hierdoor ook als baanbrekend gezien worden. In het arrest werd door de Hoge Raad wel gebruik gemaakt van de opengelaten mogelijkheid om uit de gedragingen van de verzekerde af te leiden dat deze het letsel heeft beoogd of zich ervan bewust was dat dit letsel het gevolg van zijn handelen zou zijn. Als reactie hierop is een nieuwe aangescherpte uitsluitingsclausule ontstaan. Deze clausule luidt:

‘Niet gedekt is de aansprakelijkheid van een verzekerde voor schade veroorzaakt door en/of voortvloeiende uit zijn/haar opzettelijk en tegen een persoon of zaak gericht wederrechtelijk handelen of nalaten. Aan het opzettelijk karakter van dit wederrechtelijk handelen of nalaten doet niet af dat de verzekerde zodanig onder invloed van alcohol of andere stoffen verkeert dat deze niet in staat is de wil te bepalen.’

Alle belangrijke gradaties in het eigenschuld- leerstuk zijn de revue gepasseerd. Naast deze gradaties missen we nog een aantal belangrijke onderdelen welke van belang zijn in de eigenschuld-problematiek. Deze worden in het navolgende hoofdstuk behandeld.

3.4 Conclusie

Een belangrijke afwijzingsgrond voor een vordering tot uitkering is de ‘eigen schuld van de verzekerde’. Onder eigen schuld kan men verstaan een met het oog op de gevolgen verwijtbare

geestesgesteldheid bij een handelen of nalaten van de verzekerde.¹¹³ Deze afwijzingsgrond houdt in dat de verzekeraar niet uitkeert omdat het schadevoorval door een gedraging, een doen of een nalaten, van de verzekerde is ontstaan. Van de verzekerde mag worden verwacht dat hij niet tekort schiet in zijn zorg ter voorkoming van schade. Het nalaten van deze zorg dient niet voor rekening van de verzekeraar te komen.¹¹⁴ De jure kan een vordering tot uitkering van de verzekerde, zonder dat deze een bepaalde gedraging heeft uitgevoerd, afgewezen worden. Om deze afwijzingsgrond te activeren dient de assuradeur een beroep te doen op artikel 343 WvK. De grondslag van dit artikel is dat opzet en roekeloosheid niet verzekerd zijn.¹¹⁵

Alle belangrijke gradaties in het eigenschuld-leerstuk zijn de revue gepasseerd. Naast deze gradaties missen we nog een aantal belangrijke onderdelen welke van belang zijn in de eigenschuld-problematiek.

¹¹³ P.L. Wery & M.M. Mendel, , Deventer: Kluwer, 2010, p. 58.

¹¹⁴ H.J. Scheltema & F.H.J. Mijnsen, 1998, p. 198 -200.

¹¹⁵ L. Visscher, 2006, p. 78.

4.Toerekening, geestesstoornis en de opzetclausule

Inleiding

Hiervoor zijn de verschillende gradaties van opzet en roekeloosheid de revue gepasseerd. Het eigen schuld leerstuk wordt ook nog gekenmerkt door ‘toerekening’, ‘geestesstoornis’ en de ‘opzetclausule’. Deze begrippen worden in dit hoofdstuk uiteengezet.

4.1 Toerekening aan de verzekerde van eigen schuld van derden

Art. 343 WvK bepaalt dat slechts eigen schuld van de verzekerde zelf de assuradeur bevrijdt van zijn verplichting tot vergoeding van de door de verzekerde geleden schade. De hoofdregel is dan ook dat er voor de assuradeur geen beroep op art. 343 WvK open staat in geval er sprake is van eigen schuld van een derde.¹¹⁶

Zijn er nu omstandigheden te bedenken die het alsnog mogelijk maken dat de eigen schuld van derden aan de verzekerde als zijn eigen schuld kan worden toegerekend?

Allereerst kan het zo zijn dat de verzekerde een derde verwijtbaar in staat stelt hem schade toe te brengen.¹¹⁷ Zo noemt Mijnsen als voorbeeld het geval waarin een verzekerde zijn verzekerde juwelen in bewaring geeft aan een familielid met wiens kleptomane neigingen de verzekerde bekend was.¹¹⁸ Soms kan het 'verwijtbaar de derde in staat stellen hem schade toe te brengen' zulke drastische vormen aannemen dat de derde als 'verlengstuk' van de verzekerde optreedt: de verzekerde handelt door middel van de derde en dit handelen van de derde heeft tot gevolg dat het schadevoorval intreedt. Welnu, in het geval dat een derde 'instrument' is, zijn er vanzelfsprekend een aantal schuldgradaties niet denkbaar. Zo is het praktisch ondenkbaar dat een verzekerde door middel van een derde een schadevoorval op basis van lichte schuld doet plaatsvinden. De constructie brengt immers met zich dat de derde het schadevoorval opzettelijk realiseert zodat zij alleen bij opzet van de derde denkbaar is. In de praktijk treft men de constructie nog al eens aan in verzekeringsfraudegevallen.¹¹⁹ Men kan daarbij denken aan het volgende. Een in financiële moeilijkheden geraakte verzekerde A lokt zijn buurjongen B uit om tegen een fikse vergoeding het tegen brand verzekerde huis van A in de brand te steken om zodoende de verzekeringsgelden in handen te krijgen die hij op dit moment zo nodig heeft om aan zijn geldelijke problemen een einde te maken. Het voordeel van het feit dat B de brandstichting uitvoert, is gelegen in het feit dat A dan de mogelijkheid heeft op het moment

¹¹⁶ HJ. Scheltema/F.HJ. Mijnsen 1998, p. 205-206.

¹¹⁷ HJ. Scheltema/F.HJ. Mijnsen, 1998, p. 206.

¹¹⁸ HJ. Scheltema/F.HJ. Mijnsen, 1998, p. 206.

¹¹⁹ Zie voor eigen schuld in relatie tot verzekeringsfraude M.L. Hendrikse, 1e druk, 1999, p. 11-20.

van de brand in het buitenland te verkeren om op die manier elke schijn van fraude te voorkomen. B kan de bijverdienste wel gebruiken en voert de opdracht uit.

Op de tweede plaats kan het zo zijn dat een derde het schadevoorval doet plaatsvinden zonder dat er sprake is van verwijtbaarheid aan de kant van de verzekerde. Onder deze categorie vallen naast de situaties dat een verzekerde een derde niet verwijtbaar in staat heeft gesteld hem schade toe te brengen, denk bijvoorbeeld aan een geestelijk gestoorde verzekerde, gevallen waarin de derde zonder daartoe op enige wijze door de verzekerde in staat te zijn gesteld het schadevoorval doet plaatsvinden. Heeft het hierboven genoemde onderscheid nu gevolgen voor de assuradeur? Naar mijn mening is dit zeker het geval. In het geval dat de verzekerde de derde verwijtbaar in staat stelt hem schade toe te brengen zal de assuradeur de verzekerde zonder veel moeite de uitkering met een beroep op art. 343 WvK kunnen ontzeggen. Bij de gevallen waarin de verzekerde een derde niet verwijtbaar in staat heeft gesteld het schadevoorval te doen plaatsvinden of waarin de derde zonder daartoe op enige wijze in staat te zijn gesteld het schadevoorval doet plaatsvinden, ligt dit geheel anders. De reden voor dit onderscheid is gelegen in het feit dat in de literatuur en de jurisprudentie een subjectief schuldbegrip wordt gehanteerd: beslissend voor de toepassing van art. 343 en 360 WvK is of de verzekerde een verwijt treft.¹²⁰ Een dergelijke opvatting staat dan een gebruik van art. 343 WvK door de assuradeur in de laatstgenoemde gevallen in beginsel in de weg.

Als een assuradeur met meerdere verzekerden te maken krijgt, is het volgens ons verzekeringsrecht mogelijk om eigen schuld van één van de verzekerden ook aan de andere verzekerde(n) toe te rekenen. Hiervoor dient echter wel een rechtsband tussen de verzekerden te bestaan, waardoor het verzekerde belang als een gemeenschappelijk belang moet worden aangemerkt.¹²¹ Specifiek ten aanzien van het Fatum II arrest verwijst Wansink instemmend naar Clausing en Salomons:¹²²

'[...] die beiden moeite hebben met de consequentie dat op deze manier ook voor verzekerden die tegenover de verzekeraar niet tekort zijn geschoten, de dekking vervalt.'
'Salomons meent voorts dat het pas redelijk is om het falen van één van de verzekerden ook aan de anderen tegen te werpen als er sprake is van enige verbondenheid tussen hen. Er is reden tot twijfel wanneer die verbondenheid uit niet meer bestaat dan de mede

¹²⁰ Asser-Clausing-Wansink, I e druk, Deventer 1998, p. 243 alsmede Ph.HJ.G. van Huizen tweede druk, Lelystad 1999, p. 13.

¹²¹ HR 19-06-1992, NJ 1993, 555.

¹²² C. Asser, P. Clausing en J.H. Wansink, Mr. C. Asser's 1998, nr. 268.

eigendom van een verzekerde zaak.

Uit voorgaande passage is op te maken dat onder andere Clausing en Salomons kritiek hebben op deze sterk verouderde ‘toerekeningsregeling’ welke nog steeds geldt in het huidige Surinaamse verzekeringsrecht.

4.2 Geestesstoornis

De verzekeraar heeft een bewijsplicht wanneer deze een beroep doet op de eigen schuld bepaling. Deze bewijsplicht kan problematisch verlopen. Het benodigde bewijs is bijvoorbeeld niet voorhanden en de verzekeraar kan lastig bewijzen wat er in iemands hoofd omging op het moment van de gedraging. Daarom verdient de verzekeraarheid van opzet, in geval de schade is toegebracht door iemand onder invloed van een geestesstoornis, aandacht. Een essentieel aspect dat ontbreekt bij schade veroorzaakt onder invloed van een geestesstoornis is dat de schade willens en wetens wordt veroorzaakt.¹²³

Een van de aspecten van ‘willens of wetens’ dient dus te ontbreken wil er sprake zijn van een geestesstoornis. Het Vuisthamer arrest verduidelijkt dit.

Vuisthamer arrest¹²⁴

Een man slaat zijn vrouw een aantal keer met een hamer. Verzekeraar schaaft dit voorval logischerwijs onder eigen schuld en weigert dus uitkering. De man meent dat toen hij haar met de zware hamer op het hoofd sloeg, aan een zodanige geestesstoornis leed, dat hem geen verwijt gemaakt kan worden. De verzekeraar betwist dit aangezien de man alvorens het slaan eerst de hamer op is gaan halen in de garage. De Hoge Raad meent dat een beroep op een geestesstoornis niet te snel aangenomen mag worden, wat blijkt uit het volgende:

‘Voorzover het onderdeel betoogt dat de rechter in een geval als het onderhavige, waarin het door de verzekeraar gedane beroep op de opzetclausule wordt bestreden met de stelling dat de verzekerde in verband met een geestesstoornis geen verwijt kan worden gemaakt van zijn schade toebrengend handelen omdat die stoornis van zodanige aard was dat hij zich van dat handelen en de gevolgen daarvan niet bewust is geweest, niet voorhands op grond van de gedragingen van de verzekerde tot het oordeel mag komen dat deze zich ervan bewust was dat het toegebrachte letsel het

¹²³ O J.H. Wansink, 2006, p. 276-277.

¹²⁴ HR 21 december 2007, NJ 2008, 283.

*gevolg van zijn handelen zou zijn, faalt het. Ook in een dergelijk geval geldt dat, zoals de Hoge Raad heeft geoordeeld in zijn arrest van 15 oktober 2004, nr. C03105, NJ 2005, 141, de rechter, behoudens door de verzekerde te leveren tegenbewijs, uit de gedragingen van de verzekerde kan afleiden dat deze zich ervan bewust was dat het in feite toegebrachte letsel het gevolg van zijn handelen zou zijn.*¹²⁵

4.3 Opzetclausule

In verzekeringspolissen komt men nogal eens speciale bepalingen tegen op het terrein van het leerstuk eigen schuld. Sinds lange tijd komt in de polisvoorwaarden van aansprakelijkheidsverzekeringen een clausule voor waarin assuradeurs aansprakelijkheid uitsluiten voor schade die opzettelijk veroorzaakt is door de verzekerde. Bij aansprakelijkheidsverzekeringen gaat het om schade door nalatigheid of onzorgvuldigheid te dekken.¹²⁶

De klassieke formulering van deze clausule luidde: *'uitgesloten is de aansprakelijkheid voor schade die door verzekerde opzettelijk is veroorzaakt'*¹²⁷

Zoals hoofdstuk twee vermeldt, is de gedachte achter een verzekering dat de verzekerde een vergoeding krijgt waarmee hij de negatieve gevolgen kan verkleinen of opheffen, als het risico zich verwezenlijkt. De verzekerde kan dus ook een verzekering afsluiten met de gedachte dat hij een groot risico op verwezenlijking van schade loopt door bepaalde handelingen die hij uitvoert.¹²⁸ Het zou dan ook merkwaardig zijn dat de verzekeraar bij iedere vorm van eigen schuld dekking zou kunnen weigeren. Dit zou stroken met de aard van de verzekering. Illustratief is het Bierglas arrest.

'In dit arrest heeft de Hoge Raad overwogen dat een goede grond ontbreekt om bij verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid de ongeschreven rechtsregel, dat aansprakelijkheid voor door de verzekerde opzettelijk veroorzaakte schade, ook zonder uitsluiting bij de polisvoorwaarden, in het algemeen niet door de verzekering wordt gedekt omdat in zoverre de overeenkomst in strijd is met de goede zeden en/of de openbare orde, uit te breiden tot schade door de verzekerde aan een derde toegebracht

¹²⁵ HR 21 december 2007, NJ 2008, 283.

¹²⁶ L. Wery & M.M. Mendel, 2010, p. 60.

¹²⁷ Asser-Hartkamp H, 2 e druk, Deventer 2001, p. 315.

¹²⁸ C. Assers, deel VI, 2007, p. 13.

met voorwaardelijk opzet naar de zojuist vermelde omschrijving (zich willens en wetens blootstellen aan de aanmerkelijke kans, Hof)¹²⁹

Deze uitsluiting dient dan expliciet door verzekeraar en verzekerde te worden overeengekomen. Dit is niet zo eenduidig is als het lijkt.

In het Bierglas-arrest laat de Hoge Raad de mogelijkheid open voor uitzonderingen op de daarin aangehaalde ongeschreven rechtsregel.¹³⁰ De redelijkheid en billijkheid kan, zo merkte Wansink terecht op, ook invloed hebben op het eigen schuld leerstuk. Een verzekerde kan namelijk met opzet als oogmerk of met opzet als zekerheidsbewustzijn handelen in bepaalde situaties, desondanks kunnen de omstandigheden van het geval het afkeurenswaardig karakter van de gedraging ontnemen.¹³¹ In die gevallen is de schade wel opzettelijk veroorzaakt –opzet is in beginsel een kleurloos begrip, maar er is geen sprake van boos of verwijtbare opzet.

Dit betreft bijvoorbeeld een noodsituatie waarin een fietser uit moet wijken voor een door hem te laat opgemerkt spelend kind, waarbij het onvermijdelijk is dat hij schade veroorzaakt aan een auto. De fietser veroorzaakt willens en wetens de schade en zou hierdoor niet gedekt zijn.

In dit geval dient een beroep door de verzekeraar op de opzetsluiting in de verzekeringsvoorwaarden in strijd met de redelijkheid en billijkheid te worden geacht.

Hiervoor dient ook terug gegaan te worden naar de functie die de aansprakelijkheidsverzekering als vorm van schadeverzekering als zodanig in het maatschappelijk verkeer vervult.¹³² Dorhout Mees omschreef deze als volgt:

‘ schadeverzekering is het middel waardoor de verzekerde de risico 's van het dagelijks leven of bedrijf, welker mogelijke financiële gevolgen hijzelf niet kan of wil dragen, op de schouders van een ander, de verzekeraar kan leggen. Daardoor maakt de verzekering bedrijven en ondernemingen mogelijk, die men anders niet op touw zou durven zetten ’.

Hierdoor is het mogelijk dat een beroep op de uitsluiting van opzettelijk veroorzaakte schade in strijd met de redelijkheid en billijkheid kan zijn.

Een aantal jaren later is deze opzetclausule door verzekeraars aangepast. Dit is gedaan omdat de oude opzetclausule niet sluitend was. Dat de opzetclausule niet sluitend was bleek uit het Bierglas-arrest. Dit arrest was voor verzekeraars aanleiding om de opzetclausule uit de

¹²⁹ HR 30 mei 1975, NJ 1976,572.

¹³⁰ M.L. Hendrikse & J.G.J. Rinkes 2010, p. 132 -133.

¹³¹ M.L. Hendrikse & J.G.J. Rinkes 2010, p. 132 -133.

¹³² J.H. Wansink, 2006, p. 305-307.

verzekeringsvoorwaarden te wijzigen.

4.4 Conclusie

In het Surinaamse verzekeringsrecht draait opzet op de schade, dus het concrete letsel. Voor de verzekeraar is het eenvoudig aan te tonen dat er sprake is van opzet, omdat dat uit de daadwerkelijke verrichte handelingen blijkt. Op dit gebied is de consument niet in een hogere mate beschermd.

In het volgende hoofdstuk wordt gekeken hoe het verzekeringsrecht in Nederland is geregeld.

5. Een rechtsvergelijking tussen Nederland en Suriname ten aanzien van eigenschuld van de verzekerde

Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is het Surinaamse verzekeringsrecht uiteengezet. Het Surinaamse verzekeringsrecht wordt in dit hoofdstuk vergeleken met het Nederlandse rechtstelsel op het gebied 'eigen schuld'. Met name wordt nagegaan of en hoe het 'eigen schuld' vraagstuk anders ingevuld kan worden. Verdient deze manier van verzekeren het om aanbevolen te worden in Suriname?

5.1 Huidig Nederlands recht

Al in het voorjaar van 1973 verscheen er een eerste ontwerp waarin de titels 7:17 en 7:18 Burgerlijk Wetboek (hierna: BW) werden toegelicht door mr. T.J. Dorhout Mees. Ruim dertien jaar later, in het jaar 1986, kwam de Nederlandse regering met het eerste officiële wetsvoorstel tot vaststelling van de titels 17 en 18 nieuw BW. Na een uitvoerige behandeling in zowel de Eerste Kamer als in de Tweede Kamer is op 1 januari 2006, na een voorbereiding van ruim 30 jaar, het nieuwe verzekeringsrecht (titels 7:17 en 7:18 BW) in Nederland ingevoerd. De oude Nederlandse verzekeringswetgeving was vóór deze invoering geregeld in het Wetboek van Koophandel.

Voor de algemene begripsvorming is in artikel 7:985 BW een omschrijving gegeven van het begrip verzekering. De omschrijving in het artikel luidt als volgt:

“De verzekering is een overeenkomst waarbij de ene partij, de verzekeraar, zich tegen het genot van premie zich jegens de wederpartij, de verzekeringnemer, verbindt tot het doen van een of meer uitkeringen, en bij het sluiten van de overeenkomst voor partijen geen zekerheid bestaat, dat, wanneer of tot welk bedrag enige uitkering moet worden gedaan, of ook hoelang de overeengekomen premiebetaling zal duren. Zij is hetzij schadeverzekering, hetzij sommenverzekering.”

Zoals in bovengenoemd artikel in de laatste zin duidelijk staat omschreven, wordt er, anders dan bij de oude wettelijke regeling in het Wetboek van Koophandel, in het nieuwe verzekeringsrecht gekozen om een onderscheid te maken in sommen- en schadeverzekeringen. Deze beide categorieën verzekeringen zijn in twee aparte afdelingen ondergebracht, met

daaraan voorafgaand een algemene afdeling die voor beide verzekeringsvormen geldt.¹³³ In vergelijking met het oude recht zijn er meer artikelen van dwingend recht. Dit is vooral het geval wanneer het gaat om de consumentenverzekering, dat wil zeggen de verzekering die gesloten wordt door de particulier. Als particulier mag dan worden aangemerkt de ‘natuurlijke persoon die verzekering sluit anders dan in de uitoefening van een beroep of bedrijf’.¹³⁴ In art.7:943, 963 en 986 NBW staat vermeld welke bepalingen van dwingend, of semidwingend recht zijn. Kenmerkend voor de semidwingenderegels is dat een afwijking hiervan ten voordele van de consument-verzekeringnemer/-verzekerde is toegestaan.

Deze bescherming van de consument is kenmerkend voor de sociale functie van het nieuwe verzekeringsrecht. In een van zijn boeken omschrijft Wansink een drietal kernpunten die het nieuwe verzekeringsrecht vorm geven, te weten: (1) de sociale functie (2) het vertrouwensbeginsel (3) -voor schadeverzekeringen- het indemniteitsbeginsel.¹² Wansink omschrijft deze drie kernbegrippen als volgt:

*“De sociale functie ziet op de zekerheid die verzekering biedt aan het individu door risico’s die hij in het maatschappelijk verkeer loopt, en die hij niet zelf kan dragen, af te wentelen op een collectiviteit. Neen verkopen door de verzekeraar doorbreekt dit afwentelingmechanisme en frustriert de bedoelde sociale functie [...] Het vertrouwensbeginsel komt ook wel tot uitdrukking in de karakterisering van de verzekeringsovereenkomst als *contractus uberrimae fidei*: de aard van de verzekering brengt mee dat de verzekeraar zowel bij het sluiten van de overeenkomst als bij het verwezenlijken van het risico afhankelijk is van de door de verzekerde verschafte informatie. Hij moet in beginsel vertrouwen op de juistheid daarvan, en dat maakt hem kwetsbaar voor de onbetrouwbaarheid van de verzekerde. [...] het indemniteitsbeginsel: de overeenkomst van een schadeverzekering mag niet tot strekking hebben dat de verzekerde door de uitkering na schade in een duidelijk voordeligere positie geraakt en -zo deze verboden strekking ontbreekt en de verzekering aldus geldig is- mag de verzekerde voorts ook de facto niet door de uitkering in een duidelijk voordeligere positie geraken”¹³⁵*

Grofweg kan worden gesteld dat de sociale functie in het voordeel van de verzekernemer werkt, en de twee andere; het vertrouwensbeginsel en indemniteitsbeginsel, voornamelijk in het voordeel werken van de verzekeraar. De sociale functie van verzekeren is één van de drie kernpunten die de verzekering in de huidige maatschappij vorm geeft. De sociale functie ziet

¹³³ J.H. Wansink, 2006, p. 19.

¹³⁴ L. Wery & M.M. Mendel, 2010, p. 96.

¹³⁵ 13 J.H. Wansink, 2005, p. 4.

toe dat bepaalde groepen mensen die risico's lopen in de maatschappij, en die zij zelf niet kunnen dragen, kunnen afwentelen op het collectief. De verhoudingen tussen deze drie kernbegrippen verschillen echter met de tijd. Uit de jurisprudentie blijkt dat de grondslag voor de overeenkomst van schadeverzekeringen - het indemniteitsbeginsel- onderhevig is aan een sluipend proces van erosie waardoor het steeds meer terrein verliest.¹³⁶

5.2 Oude regeling versus nieuwe regeling – wettelijk kader Nederland

Het huidige leerstuk eigen schuld is neergelegd in artikel 7:952 BW, welk artikel als volgt luidt:

*“De verzekeraar vergoedt geen schade aan de verzekerde die de schade met opzet of door roekeloosheid heeft veroorzaakt.”*¹³⁷

Deze bepaling is met de invoering van het nieuwe verzekeringsrecht, op 1 januari 2006, in werking getreden. De oude regeling was opgenomen in het WvK en aangeduid in de artikelen 276 en 294.

Artikel 276 luidde als volgt: *“Geene verliezen of schade, door eigen schuld van eenen verzekerde veroorzaakt, komen ten laste van den verzekeraar. Hij vermag zelfs de premie te behouden of te vorderen, indien hij reeds begonnen had eenig gevaar te loopen.”*

In tegenstelling tot de huidige regeling bevatte het WvK een afzonderlijk artikel omtrent eigen schuld bij brand, artikel 294, met de volgende bewoording:

“De verzekeraar is ontslagen van de verplichting tot voldoening der schade, indien hij bewijst dat de brand door merkelijke schuld of nalatigheid van den verzekerde zelve veroorzaakt is.”

Artikel 294 WvK legde op de verzekeraar een bewijslast die verder reikte dan die van artikel 276 WvK. De verzekeraar moest namelijk de aanwezigheid van merkelijke schuld of nalatigheid van de verzekerde bewijzen, terwijl de verzekeraar volgens artikel 276 WvK alleen moest bewijzen dat er sprake was van eigen schuld.

¹³⁶ J.H. Wansink, 2005, p. 18.

¹³⁷ P.J.M Drion & J.H. Wansink 2005, p. 100.

Oude regeling versus nieuwe regeling – het verschil van Nederland

Zoals hierboven al kort aangeduid, is het huidige verzekeringsrecht ondergebracht in het Nederlands Burgerlijk Wetboek. De regeling van de schulduitsluiting bij een schadeverzekering volstaat met één wetsartikel. Een artikel dat zich specifiek richt op de brandverzekering, is niet in de nieuwe wet opgenomen. In de memorie van toelichting van de nieuwe wet is aangegeven dat eigen schuld bij een brandverzekering een problematiek is die in de polis kan worden opgenomen.¹³⁸ Het belangrijkste verschil tussen de oude en de nieuwe regeling is de terminologie omtrent de schulduitsluiting. Wat is nu precies de ondergrens bij de oude regeling en de nieuwe regeling? Voor de uitleg van het begrip ‘opzet’ in het schadeverzekeringsrecht wordt de strafrechtelijke typering daarvan onderzocht. Artikel 276 WvK (oud Nederlands artikel) heeft als ondergrens van opzet “de lichtste fout” oftewel de culpa levissima. Artikel 7:952 Nederlands BW heeft roekeloosheid als ondergrens. Wat is dan precies het verschil tussen culpa levissima en roekeloosheid? Wanneer men naar het strafrecht kijkt valt roekeloosheid onder “grove schuld”. Dit is een sterkere mate van verwijtbaarheid dan culpa levissima. Kortom, volgens de oude regeling werden evenementen niet gedekt die waren veroorzaakt door een lichte fout. Bij de huidige regeling ligt dit anders. De ondergrens bij het strafrecht is namelijk ook culpa levissima en opzet als oogmerk als bovengrens. De twee zwaarste opzetcategorieën – opzet als zekerheidsbewustzijn en opzet als oogmerk – kunnen niet worden verzekerd, aangezien dit niet strookt met de openbare orde en goede zeden en dus in strijd is met artikel 3:40 Nederlands BW.

Het nieuwe verzekeringsrecht heeft op 1 januari 2006 in Nederland het levenslicht gezien. De oude regeling uit het WvK werd vervangen door titel 7:17 uit het Burgerlijk Wetboek. Het voormalige verzekeringsrecht was dusdanig verouderd dat deze vroeg om vernieuwing, de oude regeling stamt immers uit 1836. In het voormalige verzekeringsrecht uit het WvK stond de bescherming van de koopman centraal. Met de invoering van het nieuwe verzekeringsrecht is dit enigszins veranderd, nu staat de consument centraal. Ook boekt de sociale functie terrein ten koste van het vertrouwensbeginsel. De assuradeuren zijn sceptisch tegenover deze ontwikkeling. Dit doet de vraag dan ook rijzen of de consument teveel bescherming geniet ten opzichte van de verzekeraar. Onder het oude Nederlandse verzekeringsrecht werd de verzekeraar beschermd. Met de komst van het nieuwe verzekeringsrecht zijn de rollen

¹³⁸ LANDSVERORDENING tot vaststelling van de titels 17 en 18 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek (Landsverordening verzekering en Lijfrente), MvT.no 3, p. 54.

omgedraaid, de consument krijgt meer bescherming omdat er een verschuiving van de ondergrens waar te nemen is, waarvoor de verzekeraar minimaal dekking moet geven.

De wetgeving omtrent het eigenschuld leerstuk is met de komst van het nieuwe verzekeringsrecht een geheel nieuwe weg ingeslagen. De wetgever heeft de twee artikelen uit het WvK vervangen door één artikel, namelijk 7:952 BW. De meest in het oog springende verandering is de gebruikte terminologie uit het nieuwe artikel. Daarmee is de lading echter niet gedekt, de wetgever heeft er namelijk voor gekozen om in het nieuwe verzekeringsrecht de sociale functie van verzekeringen te laten prevaleren. Deze verandering houdt in dat de consument meer bescherming geniet dan onder de bepalingen uit het WvK. Een ander wezenlijk verschil is dat er geen bijzondere regels terugkeren welke betrekking hebbende op de brandverzekering.¹³⁹

Niet enkel de assuradeuren zijn sceptisch over het prevaleren van de sociale functie in het nieuwe verzekeringsrecht, ook een aantal wetenschappers hebben zich terughoudend opgesteld. Zo stelt Wansink dat de ondergrens aanzienlijk is verhoogd en de ondergrens is verschoven van *culpa levissima*¹⁴⁰ van artikel 276 WvK naar roekeloosheid bij artikel 7:952 BW.

Om uitkering te weigeren dient de verzekeraar in het nieuwe recht aan te tonen dat het gaat om opzet of bewuste roekeloosheid. In de polisvoorwaarden kunnen echter striktere zorgvuldigheidsnormen worden vastgelegd.

Het nieuwe artikel 7:952 Nederlands BW rept met geen enkel woord over toerekening. De Toelichting op de Nota van wijziging d.d. 21 juni 2000 vermeldt dat, indien er meer verzekerden zijn, opzet en roekeloosheid van één van de verzekerde niet ook aan de anderen kan worden tegengeworpen. Dit houdt in dat de andere verzekerden vergoeding kunnen vorderen voor zover hun belang bij verzekerde zaken strekt. Als uitgangspunt moet genomen worden dat aan de belanghebbende verzekerde eigen schuld kan worden tegengeworpen, zo menen Clausing en Wansink.¹⁴¹ Wansink stelt dat de wetgever ten onrechte geen ruimte laat voor de gerechtvaardigde uitzondering die in het *Fatum II*-arrest nog de hoofdregel vormde. Verzekerde in de zin van artikel 7:952 Nederlands BW is degene die in geval van door hem geleden schade krachtens de verzekering recht heeft op vergoeding. Dit houdt in dat eigen

¹³⁹ P.J.M Drion & J.H. Wansink 2005, p. 100.

¹⁴⁰ R. de Corte, 2005, p. 557.

¹⁴¹ P. Clausing en J.H. Wansink, Mr. C. Asser, 2007, nr. 268.

schuld niet aan de verzekerde kan worden toegerekend bij gedragingen van personen in de trant van artikel 6:169 Nederlands BW (aansprakelijkheid ouders/voogden voor gedragingen van kinderen), artikel 6:170 Nederlands BW (aansprakelijkheid werkgever voor gedragingen ondergeschikten) en artikel 6:76 Nederlands BW (aansprakelijkheid schuldenaar voor gedragingen hulppersonen)

Zoals in paragraaf 3.1 duidelijk werd, dient de verzekerde zich in het Surinaamse verzekeringsrecht maar ook onder het oude Nederlandse verzekeringsrecht zich te gedragen als een ‘goede huisvader’. In het nieuwe verzekeringsrecht heeft dit begrip plaats moeten maken voor ‘zorgvuldig schuldenaar’.¹⁴² Welke mate van zorg mag de verzekeraar van de verzekerde verwachten? Bij de beantwoording van deze vraag geldt als uitgangspunt dat de verzekeraar van de verzekerde mag verwachten dat hij zich onthoudt van gedragingen waarvan hij weet of behoort te weten dat daarbij een aanmerkelijke kans bestaat dat deze tot schade kan leiden. Deze norm van een zorgvuldig schuldenaar ligt al een stuk dichterbij de roekeloosheid in het nieuwe recht.¹⁴³

Het eigenschuld-leerstuk is een interessant onderwerp. Toekenning van eigenschuld kan namelijk vergaande gevolgen hebben voor een verzekerde. Tussen het oude en nieuwe verzekeringsrecht zijn wezenlijke verschillen aan te tonen.

Om uitkering te weigeren dient de verzekeraar in het nieuwe recht aan te tonen dat het gaat om opzet of bewuste roekeloosheid. In de polisvoorwaarden kunnen echter striktere zorgvuldigheidsnormen worden vastgelegd.

Welke mate van zorg mag de verzekeraar van de verzekerde verwachten? Bij de beantwoording van deze vraag geldt als uitgangspunt dat de verzekeraar van de verzekerde mag verwachten dat hij zich onthoudt van gedragingen waarvan hij weet of behoort te weten dat daarbij een aanmerkelijke kans bestaat dat deze tot schade kan leiden.¹⁴⁴ Deze norm van een zorgvuldig schuldenaar ligt al een stuk dichterbij de roekeloosheid in het nieuwe recht.¹⁴⁵

In beginsel is opzet en roekeloosheid niet verzekerd ingevolge artikel 7:952 Nederlands BW. Als er sprake is van roekeloosheid heeft de verzekeraar de mogelijkheid uitkering te weigeren. Voorheen lag de grens bij merkelijke schuld. Merkelijke schuld is een trede lager dan

¹⁴² G.R. Rutgers, 1998, p.23 & M.L. Hendrikse, 2009, p. 89.

¹⁴³ J.H. Wansink, 2004, nr.12, p. 2.

¹⁴⁴ M. Van Ardenne-Dick en A. Blom, 2004, p. 103.

¹⁴⁵ M. Van Ardenne-Dick en A. Blom, 2004, p. 103.

roekeloosheid. De ondergrens is dus als het ware verschoven van merkelijke schuld naar roekeloosheid. De lat om uitkering te weigeren is voor de assuradeur dus verhoogd.

Toerekening, Geestesstoornis en de Opzetclausule

In het verzekeringsrecht kan de eigen schuld van één van de verzekerden ook aan de andere verzekerde(n) worden toegerekend, indien er tussen die verzekerden een rechtsband bestond als gevolg waarvan het verzekerde belang als een gemeenschappelijk belang moest worden aangemerkt. Bij het nieuwe Nederlandse verzekeringsrecht kan opzet of roekeloosheid van één van de verzekerden niet aan de anderen worden tegengeworpen. Op het gebied van toerekening is ook een verhoging van bescherming aan de kant van de verzekerde te bespeuren.

Het arrest Vuisthamer was bepalend voor het deelgebied 'geestesstoornis'. Zo blijkt mede uit dit arrest dat een geestesstoornis niet te snel aangenomen mag worden. In onze verzekeringsrecht gaat het bij om opzet om de schade, dus het concrete letsel. In het Nederlandse verzekeringsrecht staat bij opzet de gedraging of mishandeling centraal. Voor de verzekeraar is het dan eenvoudiger aan te tonen dat er sprake is van opzet, omdat dat uit de daadwerkelijke verrichte handelingen blijkt. Op dit gebied is de consument niet in een hogere mate beschermd, maar juist minder.

Met de codificatie van het verzekeringsrecht is het eigen schuld leerstuk volledig op de schop gegaan. Onder het oude recht werd de verzekeraar beschermd. Met de komst van het nieuwe verzekeringsrecht zijn de rollen omgedraaid, de consument krijgt meer bescherming. Dit heeft de vraag doen rijzen of de verzekerde nu teveel wordt beschermd of niet? De verschillende gradaties zijn in het nieuwe verzekeringsrecht behouden gebleven. Desondanks is er wel een verschuiving waar te nemen van de ondergrens, waarvoor de verzekeraar minimaal dekking moet geven. Door de verschuiving wordt de verzekerde in beginsel meer beschermd. Onder het oude recht was merkelijke schuld namelijk wel gedekt, door het nieuwe recht is dit verschoven tot opzet en roekeloosheid. Roekeloosheid is een zwaardere norm dan merkelijke schuld. Deze verandering in bescherming betreft een aanzienlijke verhoging. Een kanttekening die hierbij geplaatst kan worden, is het feit dat de verzekeraar de mogelijkheid wordt geboden om merkelijke schuld in de polis uit te sluiten. De verwachting is overigens dat op grote schaal wordt afgeweken van artikel 7:952 Nederlands BW. Voor aansprakelijkheidsverzekeringen is de uitsluiting over het algemeen te ruim en voor bijvoorbeeld de kostbaarhedenverzekering en de reisverzekering te overeenkomen dat de laatste het gevaar zal lopen, de verzekeraar bij de

beoordeling van het risico mag uitgaan van normale voorzichtigheid.¹⁴⁶ Verzekerd wordt aldus het gevaar van de ‘goede huisvader’.

Hoewel de eerste vormen van verzekeren al uit de middeleeuwen stammen, is pas in 1938 het verzekeringsrecht in Nederland voor het eerst gecodificeerd in het Wetboek van Koophandel. Sinds de codificatie van het nieuwe verzekeringsrecht per 1 januari 2006 wordt het indemniteitsbeginsel expliciet omschreven. Op grond van artikel 7:960 Nederlands BW mag een verzekerde geen uitkering ontvangen van de verzekeraar waardoor hij in een duidelijk voordeliger positie raakt. Onder het oude Wetboek van Koophandel was dit nog niet het geval, en vloeide het indemniteitsbeginsel nog impliciet voort uit artikel 246 WvK waarin werd bepaald dat de verzekeringsovereenkomst tot doel moest hebben het schadeloosstellen van de verzekerde door de verzekeraar. Ook is opmerkelijk dat onder het oud Nederlands recht, de bescherming veel meer gericht was op de verzekeraar. Met de komst van het nieuwe verzekeringsrecht heeft de wetgever de rollen omgedraaid en wordt juist de verzekerde meer beschermd. Dit past bij de sociale functie van het nieuwe verzekeringsrecht

5.3 Rechtsvergelijking

Eigenschuld

De artikelen 343 en 360 Surinaamse WvK geven de algemene regel dat verlies of schade die veroorzaakt wordt door de eigen schuld van de verzekerde van dekking wordt uitgesloten. ‘De ratio die aan deze bepaling ten grondslag ligt is, dat wanneer de verzekeringsnemer en de verzekeraar overeenkomen dat de laatste het gevaar zal lopen, de verzekeraar bij de beoordeling van het risico mag uitgaan van normale voorzichtigheid.’¹⁴⁷ Verzekerd wordt aldus het gevaar van de ‘goede huisvader’.

In het nieuwe Nederlandse verzekeringsrecht heeft dit begrip plaats moeten maken voor ‘zorgvuldig schuldenaar’.¹⁴⁸ Bij de beantwoording van de vraag welke mate van zorg de verzekeraar van de verzekerde mag verwachten geldt als uitgangspunt dat de verzekeraar van de verzekerde mag verwachten dat hij zich onthoudt van gedragingen waarvan hij weet of behoort te weten dat daarbij een aanmerkelijke kans bestaat dat deze tot schade kan leiden.¹⁴⁹

¹⁴⁶ N. van Tiggele-van der Velde, 2008, p. 301.

¹⁴⁷ N. van Tiggele-van der Velde, 2008, p. 301.

¹⁴⁸ G.R. Rutgers, 2009, p. 89.

¹⁴⁹ M. Van Ardenne- Dick en A. Blom, 2004, p. 103.

Merkelijke schuld

Merkelijke schuld uit artikel 360 Surinaams WvK, (welk artikel overeenkomt met art. 294 oud Nederlands WvK) is door de Hoge Raad in het arrest van Kasteren/NN¹⁵⁰ gedefinieerd als een ernstige mate van schuld. In het arrest Amev/Meyerink is hieraan later meer reliëf gegeven. Zo is er derhalve ook sprake van merkelijke schuld indien het gaat om een gedraging die, al is de verzekerde zich daarvan niet bewust, naar objectieve maatstaven een zodanig aanmerkelijke kans op schade met zich brengt dat de verzekerde zich van dat gevaar bewust had behoren te zijn en door zich van die gedraging niet te onthouden in ernstige mate tekort schiet in de zorg ter voorkoming van schade.

Het artikel 7:952 Nederlands BW verlegt de grens naar ‘opzet of roekeloosheid’

*“Voor de verzekering van zogenoemde alledaagse risico’s geldt nu het wettelijke begrip roekeloosheid in plaats van merkelijke schuld. Voor deze categorie verzekeringen speelt opzet geen rol; opzet is voornamelijk voorbehouden aan de aansprakelijkheidsverzekering.”*¹⁵¹

Uit jurisprudentie en literatuur volgt dat dit een strengere eis is dan de merkelijke schuld uit de oude Nederlandse regeling.¹⁵² De lat voor een geslaagd beroep op merkelijke schuld ligt hoog voor de verzekeraar en dat is ook zichtbaar in de jurisprudentie.¹⁵³

Onder de sterk verouderde Surinaamse verzekeringswetgeving wordt de verzekeraar meer beschermd. Het Surinaamse verzekeringsrecht wordt, op het gebied van eigenschuld, gekenmerkt door de artikelen 343 en 360 Wetboek van Koophandel. Deze artikelen zijn meer dan een decennia oud.

De afgelopen decennia is de bescherming van de verzekerde, in de literatuur en jurisprudentie, steeds centraler komen te staan. Dit heeft zijn weerslag in het karakter van de nieuwe wettelijke regeling zoals dat in Nederland vanaf 2006 het geval is.

¹⁵⁰ HR 17 juni 1988, NJ 1988, 966.

¹⁵¹ P.J.M. Drion e.a., 2005, p. 102 e.v.

¹⁵² P.J.M. Drion e.a., 2005, p. 102 e.v.

¹⁵³ J.H. Wansink, 2004, nr.12, p. 2.

Conclusies

De onderzoeksvraag van deze thesis luidt als volgt:

‘Wordt de verzekerde beschermd in geval van eigen schuld bij schadeverzekeringen en hoe is dat geregeld in Nederland?’

Om hierop een deugdelijk antwoord te geven, dienen een aantal standpunten naast elkaar te worden gezet. Nederland is sneller wat betreft het wijzigen en/of aanpassen van hun verzekeringswetgeving, terwijl Suriname heel statisch is als het om aanpassingen van haar verzekeringswetgeving gaat. Vandaar dat er sedert 1936 geen grote ontwikkelingen in ons Wetboek van Koophandel zijn opgetreden.

Het nieuwe verzekeringsrecht ingevoerd per 1 januari 2006 is in Nederland het nieuwe verzekeringsrecht ingevoerd, als onderdeel van het Burgerlijk Wetboek. Een deel van het Wetboek van Koophandel is komen te vervallen (daar stond het verzekeringsrecht vroeger in).

Bij de vaststelling van de nieuwe wettelijke regelingen is uiteraard rekening gehouden met recente maatschappelijke inzichten en ontwikkelingen. Het oude recht stamde uit 1838, en was vooral vanuit het belang van de verzekeraar opgesteld. Het nieuwe recht houdt meer rekening met de verzekeringnemer, wat bijvoorbeeld is terug te vinden in de gelijkheid van rechten van beide partijen

Onder het oude Nederlandse recht, hetwelk overeenkomt met het huidige Surinaamse verzekeringsrecht, mocht de verzekeraar uitgaan bij de beoordeling van het risico van de goede huisvader. Hierbij dient de normale voorzichtigheid in acht te worden genomen. In het nieuwe recht moet de verzekerde zich onthouden van gedragingen waarvan hij weet of behoort te weten dat een aanmerkelijke kans bestaat dat deze tot schade kan leiden, namelijk als zorgvuldig schuldenaar. Ook op het gebied van toerekening verandert er iets door het nieuwe Nederlandse recht. Eigen schuld van de ene verzekerde kan niet meer aan een mede verzekerde worden toegerekend. Eveneens worden door deze verandering minder prikkels verstuurd richting de verzekerde. De sociale druk en plicht om schade te voorkomen wordt verminderd. De medeverzekeraar heeft door de verandering minder prikkels om de andere verzekerde te weerhouden van het veroorzaken van schade.

Er kan gesteld worden dat door de komst van het nieuwe verzekeringsrecht de bescherming van verzekeringnemers op het gebied van eigen schuld in beginsel te ver is doorgesloten. Hierbij dient rekening gehouden te worden met het feit dat artikel 7:952 Nederlands BW van

regelend recht is. Dit betekent dat de verzekeraar de lat zelf via polisvoorwaarden hoger of lager mag leggen tot de wettelijke onverzekerbare gradaties. Deze onduidelijkheid en verschillen tussen verzekeringen werkt de efficiency niet in de hand, wat ongunstig is voor de maatschappelijke welvaart. Ook dient rekening gehouden te worden met het soort verzekering. Een reisverzekering kan natuurlijk een lagere ondergrens bevatten dan een aansprakelijkheidsverzekering. In beginsel kent de verzekerde veel bescherming. Met deze bescherming worden niet de juiste prikkels afgegeven aan de verzekerden, wat onzorgvuldigheid in de hand werkt. Daarbij is het voor de verzekeraar vaak lastig om de eigen schuld van een persoon te bewijzen.

Het nieuwe verzekeringsrecht in Nederland verruimt de dekkingsomvang van de verzekering wanneer men deze vergelijkt met de huidige Surinaamse eigen schuld regeling ex. art.343/ 360 WvK: waar nu over het algemeen merkelijke schuld voldoende is, wil de assuradeur bevrijd zijn van zijn verplichting tot uitkering, wordt de assuradeur onder het nieuwe Nederlandse verzekeringsrecht pas bevrijd bij de veel zwaardere schuldgradatie roekeloosheid en heeft hij daarvan de bewijslast.

De norm van goede huisvader verplaatst naar zorgvuldig schuldenaar, hetgeen een verhoging van bescherming betekent. De verzekerde hoeft minder voorzichtig te zijn om aan de norm te voldoen. Eveneens is het niet meer mogelijk om als verzekeraar eigen schuld van de ene verzekerde toe te rekenen aan de andere. Deze twee veranderingen, alsmede het feit dat de bewijslast bij de verzekeraar ligt, maken duidelijk dat de weegschaal doorslaat in het voordeel van de verzekerde. Een beroep op de eigenschuldbepaling door een verzekeraar om uitkering te weigeren lijkt hierdoor een lastige opgave. Ook dient de sociale functie van verzekeringen niet uit het oog verloren te worden. Deze functie staat op gespannen voet met de indeling van risicogroepen en verzekeringsvoorwaarden. Men sluit een verzekering af met het idee dat schade, ontstaan door omstandigheden of een moment van onoplettendheid, gedekt wordt. De bedoeling is dus dat de verzekeraar niet alles eenvoudig kan uitsluiten met een beroep op eigen schuld.

Aanbevelingen

Uit het onderzoek blijkt dat in Nederland met de komst van de nieuwe verzekeringswetgeving, de weegschaal doorslaat op het gebied van bescherming van de verzekerde. De verzekeraar is hierdoor kind van de rekening. Het artikel bereikt hierdoor niet de efficiency welke het behoort te bezitten.

Gesteld kan worden dat de sociale functie in het nieuwe verzekeringsrecht in het voordeel van de verzekernemer werkt, en de twee andere; het vertrouwensbeginsel en indenniteitsbeginsel, voornamelijk in het voordeel werken van de verzekeraar. De sociale functie ziet toe dat bepaalde groepen mensen die risico's lopen in de maatschappij, en die zij zelf niet kunnen dragen, deze risico's kunnen afwentelen op het collectief. De verhoudingen tussen deze drie kernbegrippen verschillen echter met de tijd. Uit de jurisprudentie blijkt dat de grondslag voor de overeenkomst van schadeverzekeringen - het indenniteitsbeginsel- onderhevig is aan een sluipend proces van erosie waardoor het steeds meer terrein verliest. Er kunnen zich dan wel degelijk gevallen voordoen waarin de verzekerde door de uitkering in een duidelijk voordeligere positie zou komen en dat is in strijd met het indenniteitsbeginsel.

De vele onduidelijkheden in de wet- en regelgeving en een hogere mate van bescherming zal leiden tot het nemen van meer risico's door de verzekerde. Een gevolg hiervan kan zijn dat men op grond van de eigenschuld-bepaling uitkering wordt geweigerd. Hierdoor kan er onduidelijkheid ontstaan. Deze onduidelijkheid leidt tot meer geschillen hieromtrent en het is aannemelijk dat er hierdoor meer rechtszaken ontstaan. Meer rechtszaken betekent een verlaging van de maatschappelijke welvaart. De nieuwe verzekeringswetgeving van Nederland verdient dus geen aanbeveling voor Suriname.

De Surinaamse verzekeringswetgeving is heel erg verouderd. Het spreekt voor zich dat onder invloed van de steeds veranderde maatschappelijke verhoudingen en inzichten het belangrijk is om ook onze sterk verouderde wetgeving aan te passen. De jurisprudentie en de wetgeving in het WvK lopen niet meer parallel, waardoor wijziging van het verzekeringsrecht een noodzaak is. Het is dus aan te bevelen om de verzekeringswetgeving aan te passen met inachtneming van de knelpunt die nog aanwezig zijn ondanks de komst van het nieuwe verzekeringsrecht in Nederland. Vooral de knelpunten die strijd opleveren met de sociale functie van het verzekeringsrecht dienen goed bestudeerd te worden alvorens de Surinaamse wetgeving aan te passen.

Lijst van geraadpleegde bronnen

Boeken:

- **Asser-Hartkamp 1**
11° druk, Deventer 2000
- **Asser/Hartkamp 2004**
A.S. Hartkamp, Mr. C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 4. Verbintenissenrecht. Deel I. De verbintenis in het algemeen, Deventer: Kluwer 2004
- **Asser/Hartkamp 2006**
A.S. Hartkamp, Mr. C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 4. Verbintenissenrecht. Deel III. Verbintenissen uit de wet, Deventer: Kluwer 2006
- **Asser/Hartkamp 2009**
A.S. Hartkamp, Mr. C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel 2. De verbintenis in het algemeen, Deventer: Kluwer 2009
- **Asser 2004**
W.D.H. Asser Bewijslastverdeling, Deventer: Kluwer 2004.
- **Van Ardenne-Dick en A. Blom**
Eigen schuld en opzet in het verzekeringsrecht in K.F. Haak/F.L. Koot, Bewuste roekeloosheid in het privaatrecht, SI- EUR reeks 37, Deventer: Kluwer 2004
- **Blom**
Causaliteit in het verzekeringsrecht, Deventer: Kluwer 2006
- **C. Asser, P. Clausing en J.H. Wansink**
Mr. C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Bijzondere overeenkomsten. Deel VI, De Verzekeringsovereenkomst, Deventer: Kluwer 1998
- **Clausing & Wansink 2007**
P. Clausing en J.H. Wansink, Mr. C. Assers handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk recht. Bijzondere overeenkomsten. Deel VI, de verzekeringsovereenkomst. Deventer: Kluwer 2007
- **R. de Corte**

Elke tekortkoming, zelfs de kleinste, leidt tot aansprakelijkheid,
Mechelen: Kluwer 2005

- **Van Dam 1993 - Asser/Hartkamp 2006**
Van Dam 1993, p.161 ev; Asser/Hartkamp 2006 (4-III), nr. 12
- **Van Dam 1989 C.C. van Dam**
Zorgvuldigheidsnorm en aansprakelijkheid (oratie Utrecht), Deventer: Kluwer 1989.
- **Dorhout Mees-Wachter 1967**
T.J. Dorhout Mees-Wachter, Schade-verzekeringsrecht, 4e druk met medewerking van B. Wachter, Zwolle 1967
- **Drion 1955 H. Drion**
Verzekering en Aansprakelijkheidsrecht (oratie Rotterdam), 'S-Gravenhage: Martinus Nijhoff 1955.
- **Drion & Wansink 2005 P.J.M Drion & J.H. Wansink**
Het nieuwe verzekeringsrecht: titel 7:17 BW belicht, Deventer: Kluwer 2005
- **T.J. Dorhout Mees**
Schets van het Nederlands handels -en faillissementsrecht, derde herziende druk, De Erven F. Bohn N.V., Haarlem, 1971
- **Faure & Hartlief 2002**
M. Faure & T. Hartlief, Nieuwe risico's en vragen van aansprakelijkheid en verzekering, Deventer: Kluwer 2002
- **N. Frenk en F.R. Salomons**
Het nieuwe verzekeringsrecht deel I, AA 55 2006
- **Mr.Drs. H. de Groot, Prof. Mr. P.A. Stein, 1996**
Grondtrekken van het Handelsrecht
- **Hartlief 1997**
T. Hartlief, Ieder draagt zijn eigen schade (oratie Leiden), Deventer: Kluwer 1997
- **M.L. Hendrikse**
Verzekeringsfraude, 1e druk, Deventer 1999
- **M.L. Hendrikse & J.G.J. Rinke**
Verzekeringsvoorwaarden en de consument, Paris: Zutphen 2010
- **M.L. Hendrikse**
Juridische en economische aspecten van verzekeringsfraude, Paris: Zutphen 2009
- **W. Hoeflaken, 2009**

Alles over verzekeringen 2009

- **Ph.H.J.G. van Huizen**
Grondslagen van het verzekeringsrecht, 2e druk, Lelystad 1999, p.126
- **S.W.J. Lamberts**
Causaliteit in het verzekeringsrecht, serie verzekeringsrecht 2006
- **Mijnssen 2007 F.H.J. Mijnssen**
Monografieën BW' Verzekering, Deventer: Kluwer 2007
- **Mijnssen 2007 F.H.J. Mijnssen**
Monografieën BW' Verzekering, Deventer: Kluwer 2007
- **J.H. Wansink**
De algemene aansprakelijkheidsverzekering, T druk, Zwolle 1994
- **R. M. Praag**
Verbintenissenrecht, eerste druk, Paramaribo, 2003
- **G.R. Rutgers**
Nieuw BV, Deventer: Kluwer 1998,
- **M.M. Mendel en P.L. Wery**
Hoofdzaken verzekeringsrecht. Deventer: Kluwer 2010
- **Scheltema & Mijnssen 1998 H.J. Scheltema & F.H.J. Mijnssen**
Algemeen deel van het schadeverzekeringsrecht, Alphen aan de Rijn: Samson 1998
- **Salomons 1996. F.R. Salomons**
Verzekering ten behoeve van een derde, Deventer: Tjeenk Willink 1996
- **Scheltema & Mijnssen 1998 H.J. Scheltema & F.H.J. Mijnssen**
Algemeen deel van het schadeverzekeringsrecht, Alphen aan de Rijn: Samson 1998
- **Tiggele-van der Velde 2008 N. van Tiggele-van der Velde**
Bewijsrechtelijke verhoudingen in het verzekeringsrecht, Deventer: Kluwer 2008
- **J.H. Wansink**
Eigen schuldperikelen in het perspectief van het nieuwe verzekeringsrecht, AV&S 2004, nr.12
- **Wasink 2006 J.H. Wansink**
De algemene aansprakelijkheidsverzekering: een hernieuwde beschouwing in het licht van titel 7.17 BW, Deventer: Kluwer 2006. Wansink 2006 J.H.
- **Wansink 2006**
De Wansink-bundel: van draden en daden: liber amicorum, Deventer: Kluwer 2006

- **Wansink 2008**
J.H. Wansink e.a., Verzekeringsrecht: Tekst en Commentaar, Deventer: Kluwer 2008
- **J.H. Wansink**
De algemene aansprakelijkheidsverzekering: een hernieuwde beschouwing in het licht van titel 7.17 BW, Deventer: Kluwer 2006
- **Prof. Mr. B. Wessels, Prof. Mr. A.J. Verheij**
Bijzondere overeenkomsten, derde druk
- **E.M. Orsouw**
Nu is het er dan toch echt: het nieuwe verzekeringsrecht, Nieuwsbrief bedrijfsjuridische berichten (2006) nr. 3
- **P.L. Wery**
Hoofdzaken verzekeringsrecht, zevende druk, Kluwer, Deventer, 1990
- **S.J. Plemp**
Verzekeringsrecht', Groningen: Noordhoff Uitgevers 2009
- **L. Visscher**
De economische rationale van het (nieuwe) verzekeringsrecht, Ars aequi : onder auspiciën van de Vereniging van Juridische Faculteiten in Nederland vol. 55 2006, nr.7
- **Wery & Mendel 2010 P.L. Wery & M.M. Mendel**
Hoofdzaken verzekeringsrecht, Deventer: Kluwer, 2010
- **Prof. Mr. B. Wessels, Prof. Mr. A.J. Vertieij,**
Bijzondere overeenkomsten, derde druk

Wet- en regelgeving:

- **Wetboek van Koophandel**
WET van 2 juni 1936, houdende vaststelling van het Surinaams Wetboek van Koophandel (G.B. 1936 no. 115)
- **Concept Burgelijk Wetboek van Suriname**
Boek 3 vermogensrecht in het algemeen
- **Het Burgelijk Wetboek van Suriname**
- **WET van 14 augustus 1979, regelende de verplichte verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen (S.B. 1979 no. 33)**
- **De Ongevallenwet (G.B. 1947 no. 145)**

- **Het Regeringsreglement van Suriname vastgesteld bij wet van 31 mei 1865, s 55 G.B. no12**
- **LANDSVERORDENING tot vaststelling van de titels 17 en 18 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek (Landsverordening verzekering en Lijfrente), MvT.no 3**

Jurisprudentie:

- HR 30 mei 1975, NJ 1976, 572 (Bierglas)
- HR 27 maart 1987, NJ 1987, 658 (X/Interpolis)
- HR 17 juni 1988, NJ 1988, 966 (Van Kasteren / NN) (Keulse autodiefstal)
- HR 19 juni 1992, NJ 1993, 555 (CB/Fatum II)
- HR 6 november 1998, NJ 1999, 200 (Aegon / Van der Linden)
- HR 4 april 2003, NJ 2004,536 (Amev / Meyerink)
- 7 HR 5 januari 1968, NJ 1968, 102 (Vliegtuigvleugel)
- HR 21 december 2007, NJ 2008, 283 (Vuisthamer)

Vraaggesprekken:

- **Mr.A.C.Johans, 18 oktober 2018**
Plaatsvervangend lid op het Hof van Justitie
- **K. Mertodikromo, april 2018**
Verzekeringsagent bij Parsasco

Website:

<https://www.economischwoordenboek.nl/?zoek=renunciatie> (laatst bezocht op 23 juli 2019)